

AARO HELLAAKOSKI

ILOINEN YLLÄTYS

NOVELLEJA

HELSINGISSÄ

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kustannusosakeyhtiö Otavan
kirjapaino, Helsingissä, 1927

KUKKAISLEMPEÄ

Koko aamun ovat auringonsäteet askaroineet pöydällä, tanssittaen tomuhitusia ja piirtäen uskollisesti näkyviin tiimojen vaiheet. Onhan nimittäin pöydänkulmalle, mikroskoopin viereen, kyhätty pieni yksinkertainen aurinkokello, niin yksinkertainen ettei sen rakentamiseen tarvita muuta kuin pystyyn isketty parsinneula ja muutamia lyijykynän piirtoja. Sellaisenaan se laite kielii julki ettei tämän huoneen asukas rakasta koneita, ei edes taskukelloa. Vain mikroskooppi tekee poikkeuksen.

Mitä huoneessa rakastetaan, se käy vielä helpommin selville, kun yhdenkään silmänluonnin heittää muuhun sisustukseen. Ainoalla pöydällä, tuoleilla ja lattialla rehottaa papereissaan runsaus kuivattuja kasveja, seuranaan miltei yhtäläinen runsaus avattuja kirjoja, joitten sisällys ilmaisee että nekin puolestaan edustavat korkeata oppia kasvitieteen alalta. Tässä huoneessa asustaa yliopiston kasvitieteen dosentti, filosofian tohtori Lauri Turkka. Hän asuu äitinsä luona täyshoidossa, mutta näyttäytyy omaisilleen tuskin muulloin kuin päivällispöydässä.

Auringonsäteillä olisi edellä kerrottujen toimiensa lisäksi vielä yksi luottamustehtävä. Osapuilleen siihen aikaan, kun kellojen on tapana osoittaa seitsemää, pitäisi säteitten herättää huoneen asukas, paistamalla silloin suoraan hänen kasvoihinsa. Mutta siinä tehtävässään ne tänä aamuna ovat suoraansa-
noen täydellisesti epäonnistuneet. Dosentti Turkka nukkuu yhä, vaikka neulan varjo pöydällä pyrkii jo sivuuttamaan 9-numerolla merkityn piirun. Ja tämä on peräti harvinainen tapaus.

Ihailtavalla täsmällisyydellä nousee Turkka tavallisesti seitsemän tienoissa makuusijaltaan. Hän milloin herää pelkästä tottumuksesta, milloin taas täytyy auringon kolkuttaa hänen silmäluomiinsa, tai ainakin aamukahvia tuova piika, kirjojen ja kasviarkkien yli harppaillessaan, aiheuttaa sellaisen melun että siihen on pakko havahtua.

Nyt ovat kevätauringon säteet aikansa hypelleet nukkujan iholla, koputellen silmäluomille, silittäen valkoista otsaa ja sinertäviä silmänalustoja, hautoen kuopalle painahtaneita poskia. Lihava piika on siunaillen ja voivotellen saattanut kahvitarjottimen päämääräänsä, tuolille sängyn viereen. Mutta unipa ei

ole katkennut.

Ei olekkaan tämä uni aivan luonnollista laatua. Tyhjä pulverilappunen lattialla todistaa että on kysymys pulveriunesta, johon kiusattu elimistö voi turvautua, pelastaakseen aivoille lyhyen, kuolemankaltaisen levon. Tänä aamuna varhain, kun auringonsäteet vasta, vinosti seinää pitkin lentäen, yltivät akkunapuitteisiin, silloin on dosentti Turkka kyllä ollut jalkeilla, joskaan ei hereillä. Sillä eihän voine sanoa hereilläoloksi sellaista sairasta olotilaa, jossa avoimien silmien eteen unen hourio viskoo hauraita kuvasarjojaan ja korvissa värähtelee olemattomia ääniä. Silloin ihminen on yhtäkaa unessa ja hereillään, eikä kuitenkaan oikein tolkulla kummastakaan. Eilisillan oudot elämykset — pienen alkoholiannoksen avustuksella — ovat tämän hourien tuoneet työn uuvuttamiin aivoihin. Sellaisessa olotilassa täytyy luonnon palvelijan Turkankin pistäytä kesken yön apteekissa ja turvata pulveriin. Nyt hän yöllisen piinansa jälkeen lopulta nukkuu, vaikka silmäluomien ja huulten väreily tietää etteivät painajaiset ole häntä vieläkään rauhaan jättäneet.

Arastelevan koputuksen jälkeen kurkistaa tohto-

rin äiti ovesta, muttei uskalla häiritä nukkuajaa. Rouva, joka on tunnetun lakimiehen leski, kunnioittaa ja pelkää poikaansa enemmän kuin ketään muuta, enemmän kuin miesvainajaansa, enemmän kuin vuokralaistaan kansanedustajaa. Muitten silmissä Turkasta tuskin ainakaan mitään peljättävää löytyisi, vaikka isonnuhlasilla hakisi. Hän on tunnollinen ja sävyisä tutkija. Näitä ominaisuuksiaan hän saa kiittää yliopistollisesta asemastaan, sillä kiltti ja pikkutarkka työ luetaan siellä nuoren tutkijan parhaaksi ansioksi. Mutta äiti lienee joskus, itkevän palvelijataren valituksista, saanut aavistaa poikansa sisimmässä erään oudomman ominaisuuden. Se on kiihko, näivettyneen sielun salainen työmoottori. Turkka on kaikessa hiljaisuudessa silmitön fanaatikko omaa lajiaan. Isävainajaansa ja tämän ammattia hän väheksyy, samaten äitiään, ja heidän mukansa koko niin sanottua ihmiskuntaa, joka vuorostaan sitoo saman ylenkatseen piiriin koko eläinkunnan. Hän suvaitsee vain kasveja, muttei niittenkään joukossa loissieniä, muun kasvikunnan tuholaisia. Pelkästä vihasta hänellä ovat loissienet erikoisalanaan. Mutta auta armias sitä ihmistä, joka kohentelee hänen kirjojaan tai

kuivattuja kasvejaan. Se kohentelija saa kuulla toh-
tori Turkan äänen ukkosena rätisevän ja silmien ai-
van lieskoja välähyttelevän. Pohjimmiltaan pelottava
mies on hän, joka tuossa nukkuu.

Kun Lauri Turkka lopulta rävähyttää silmänsä au-
ki, ovat painajaisunet ruhjoneet jäsenet raukeiksi ja
pään verestävän helläksi. Hän kurkottaa voimatto-
mat kätensä naista kohti, joka häilyy silmien edessä.
Mutta kädet putoavat peitolle, ja sairas kääntyy vat-
salleen, puskien päänsä pieluksen sisään, välttyäk-
seen näkemästä toista hahmoa, joka häilähtelee nai-
sen kintereillä. Se on mies. Molempien sanat surise-
vat kipeässä päässä, lause kerrallaan. Sellainen lause
toistuu monet kerrat peräkkäin, vaihtuakseen ilman
mitään järkisyyttä taas äkkiä johonkin toiseen, joka
vuorostaan samalla tavoin toistuu, toistuu.

Turkka säntää ylös etsimään pöytälaatikostaan
uudemman pulverin. Sen hän nielaisee kylmenneen
kahvin mukana. Vapiseva käsi läiskähyttää kahvia
lattialle. Pulverin vaikutusta ei Turkka jaksaa odottaa.
Hän ryhtyy pesemään koko ruumiinsa kylmällä ve-
dellä. Sen tehtyään hän pukeutuu nopeasti, tallaten
kasvejaan ja kirjojaan. Hän kiirehtii ulos kävelyllä.

Töölöstä vie kulku nopein, tempovin askelin Espistä myöten kauppatorille, joka ammottaa tyhjiyttään, vaikka Nikolainkirkon kello näyttää vasta vajaata yhäntätoista. Siis on sunnuntaipäivä.

— Niin, eilenhän oli lauvantai, tuumii kulkija.

Päästyään tajulle ajasta ja paikasta alkaa dosentti Turkka saada päähänsä jotain asiallista järjestystä. Hän herää, alkaen raukeasti muistella eilistä iltaa.

Eilen oli Turkka kihlajaisissa, ja tänään, juuri näillä hetkillä, tuolla kirkossa jo kuulutettiin niin sanottuun avioliittoon filosofianmaisteri neiti Liisa L. ja lääketieteen tohtori Paavo K. Tämä asia se on riittänyt nujauttamaan Laurin pois raiteiltaan. Tämä vähäpätöinen tapahtuma maailmankaikkeudessa, niin vähäpätöinen ja oikeastaan jokapäiväinen ettei se järkevän tietomiehen puolelta sietäisi muuta huomiota kuin hymähdyksen ja yliolkaisen onnittelun, kuten monet muut samantapaiset typerät teot. Lauri Turkka halveksii, miltei inhoaa inhimillistä »yhteenmeno», joka hänestä liian läheisesti muistuttaa koirien, kissojen ja nautaeläinten laatua.

Mutta eilisiltana hän joutui äkikseltään likeltä itseään tekemään tiliä tämän vakiintuneen mielipi-

teensä kanssa. Hän meni Kulosaareen kahden tuttavansa kihlajaisiin, ja perillä vasta huomasi jo kauan asuttaneensa liki sydäntään toisen morsiamen kuvaa. Liisa oli hänen opintotoverinsa ja ystävänsä, jonka selvää järkeä ja iloista uteliaisuutta botaniikan alalla hän piti kunniaissa. Nyt, eilen, Lauri yllätettynä näki Liisassa niin sanotun rakkauden täyttämän naisen. Liisa painautui häpeämättä tuon karkeasuisen, itserakkaan lääkärin kylkeen. Vuoroin Lauria puistatti, kuin kerran Zornin näyttelyssä, joka oli muistuttanut lihakauppaa. Vuoroin hänessä aukoi salaisia porttejaan jokin outo aisteja huumaava kaipuu, joka pyrki lyömään harkintakyvyn pyörryksiin, ja kidutti häntä, pakottamalla yhä uudelleen toteamaan että Liisa eritoten nyt oli kaunis ja kiehtova. Tästä ei ollut enään pitkälti kateelliseen harmitteluun että mitä peijakasta Paavo juuri Liisaa tarvitsi, miksei välttänyt vaikka joku sairaanhoitajatar, kuten monille muillekin lääkäreille.

Näitä vaikutelmiaan koettaa Lauri Turkka järjestellä päässään ja varustaa ne asiaankuuluvilla nimilapuilla, astellessaan botaanista puutarhaa kohti, joka on hänen koeteltu turvapaikkansa maailman

myrskyissä. Puut, pensaat ja ruohot siellä ovat hänen äänettömät ystävänsä ilman vilppiä ja petosta. Ensin hän yrittää tappaa aikaa kertaamalla mielessään täällä kituvien havupuitten kotiseutuja ja elämänvaatimuksia, mutta heittää sen homman alkuunsa, ryhtyäkseen tarkastelemaan heiniä ja saroja. Ne ovat täällä joutuneet hiukkasen huonoon hoitoon. Lopulta pysähtyy hän tylsänä ihailemaan komeaa keväistä kukkasarkaa alppiryhmän edessä, ulkomuistista höpisten latinalaisia nimiä. Fritillarioitten loistavissa kelloissa tungeksii armeijoittain mehiläisiä. Eremurus kohottaa jättiläisvaltikkansa miehen pään tasalle.

Mutta puutarhan sunnuntaitunnelmaan kuuluu tällä erää paljous nuoria pareja, jotka etsivät syrjäisiä käytäviä ja suojattuja penkkejä. Käytäviä kierrellessään joutuu Turikka tahtomattaan kerrassaan kahden hempeän muiskuttelukohtauksen todistajaksi. Dosentin on paettava rauhansa satamasta takaisin kaduille. Mennä viilettäessään keksii hän poiketa einehtimään Kappeliin, jonka edustalla soittokunta pauhaa ja sunnuntaikävelijät tunkeilevat niin tiheässä ettei minkäänlainen kaksin oleminen käy päinsä.

Säästeliään dosentin tapoihin ei kyllä kuulu Kap- pelissa istuskelu, mutta kerran tasapainostaan hor- jahtaneen on vaikea välttyä horjahtelemasta edelleen kaikissa toimissaan. Ja tällä kertaa hän lienee hai- rahtunut pahimpaan mahdolliseen paikkaan, sillä at- riaansa alottaessaan Turkka keksii muutaman met- rin päässä taasen uuden pariskunnan. Ne ovat hänen oma sisarensa ja toimittaja Uitto, molemmat kyllä ei- lisiä Kulosaaren vieraita hekin, mutta odottamatto- mia silti nähdä jo tänään kaksittain. Laurin on pyyn- nöstä siirryttävä lorun lopuksi heidän pöytänsä kah- ville. Joko tämä kevät on tehnyt kaikki ihmiset hul- luiksi tai ovat dosentti Turkan silmät tänä kirottuna päivänä voidellut kaikkialla näkemään asioita, joille ennen on ollut umpisokea. Oman hyväpäisen sisaren- sa, josta hän on toivoskellut jotain tavallista parem- paa apteekkialalla, on hän nyt näkevinään miltei sa- massa eläimellisessä tilassa kuin järkevän ystävättä- rensä eilen.

Tilanne etoo Turkan mieltä. Kaikki vastenmieli- set kihlajaishistoriat, joitten lähettyviltä hän aina on paennut etäämmälle, piirittävät nyt hänen eristetyn persoonansa kuin vihollisen sotajoukot tuhoon mää-

rätyn linnakkeen. Jostain muistin pimennoista lähe-
nee tyttäriään tarjoilevia äitejä, suopeasti katsahta-
via isiä, uteliaasti kurkistelevia pikkusisaria ja veljiä.
Ne muistokuvat eivät sinänsä ole vaarallisia, mutta
ne ovat liittyneet samaan juoneen kuin tämä pari täs-
sä, jonka patterista lentää mörssäriin luoteja suoraan
Turkan parhaiten varustettuun kasemattiin, veljen it-
sekkääseen ihannekuvaan sisarestaan. Hätäntynee-
nä piiritetty pöyhii mielessään tilanteeseen sopivia
teorioja, kuten Weiningerin halventavia lausuntoja
naisesta ja Freudin seksualipsykologian paljastuksia
perhekomplekseista, esimerkiksi veljestä ja sisares-
ta. Ne aikoinaan ohimennen hankitut tiedot, mitä
Turkalla näistä teorioista on muistissaan, eivät kel-
paa liittolaisiksi piiritetyille, vaan päinvastoin näyttä-
vät olevan taipuvaisia kavaltamaan hänet hyökkää-
jien valtaan. — Ajattelipa ihmiskunnan elämellisyyt-
tä kokonaisuudessaan tai omaa osaansa siinä, niin
Turkka tuntee maan hajoavan entisen selvän kan-
nanottonsa alta ja pingoitettun sisäisen ryhtinsä rau-
keavan niin olemattomiin että sivullisetkin sen näke-
vät.

Kun pöytätoverit muistuttavat että tänään on lu-

vattu palata Kulosaareen viettämään joutopäivää, ei herra dosentilla ole voimaa keksiä mitään kelvollista tekosyytä, pois jäädäkseen. Hänen on uitava virran mukana.

Perillä, Paavo-lääkärin huvilassa, julistaa isäntä juhlien edelleen jatkuvan kuin ryssän vallankumouksen. Siellä on taas pieni seurue koolla, parittain tietysti kuin eläimet Noakin arkissa. Siinä jää Turkalle kylliksi aikaa väkistenkin huomioida ympäristöään, joka julkeasti vehkeilee, pari siellä toinen täällä, turvallisinä siitä tiedosta että kukin soittaa omaa instrumenttiaan, näkemättä ja kuulematta muita.

Vain siellä, missä hintelä, mutta pystyniskainen toimittaja Uitto daameineen ja pyöreine silmälaseineen liikkuu, siellä tyrehtyy kikatus ja vehkeily. Toimittajalla on pienen Napoleonin pelottava maine. Hän on nykyajan turnajaisritari, jonka sana kantaa etäälle ja pisto kirvelee. Kukaan ei tiedä että tämä Napoleon sisimmältään on verrattavissa pikkuiseen arkaan siiliin. Sen tietää vain hän itse, mutta sepä tieto tekeekin hänet diplomaatiksi. Hän osaa säästää sanoja, ja osaa jakaa ne kolmeen kategoriaan — 1. sellaisiin, jotka on hyödyllistä ääntää rotatiokoneen väli-

tyksellä, 2. sellaisiin, jotka sopii puhua julki, ja 3. sellaisiin, jotka on kuiskattava selän takana. Kaikki tietävät että tuossa on tulevaisuuden mies. Sen tietää herran dosentti Turkka, ja hienokseltaan kammoaa häntä, sen tietää neiti farmaseutti Turkka, ja ihailee häntä, sen tietää suultaan siivoton Paavo-tohtorikin, ja imarteleo häntä valituin sanoin:

»Veli Uitto, saanko tarjota daamillesi lämmintä tai jääkahvia?» Elikkä näin: »Hei, Armas, täältä pöydältä löydät oman sikarilaatusi. Sain juurikään niitä hankittua Kämpistä.» — Lauria Paavo sensijaan pienellä ivan häiveellä nimittelee ruoholääkäriksi.

— Ja tuosta apinasta tulee Liisan mies, ihmetteleo Turkka. Liisa riisuutuu hänen vuoteeseensa.

Turkan aivoihin ei mahdu tämän pykälän ratkaisu. Hänelle, Laurille, saattaa Liisa yhä puhua järkevästi, mutta Paavonsa pakeilla impykäinen latelee hölynpölyä ja punastelee. Toimittaja, joka huomaa Turkan ihmettelevän tarkkailun, kuihkaseo ohimenessään:

»Merkillinen teho naissydämeen on lääkärien juuilla, raaoullakin. Jotain sadismin tapaista kai.»

Turkka ei tiedä mitä sadismi merkitsee. Mut-

ta hän keksii pistäytä kirjastohuoneeseen haastattamaan tietosanakirjaa. Siellä sanotaan: ransk. romaanikirjoittajan de Saden mukaan nimensä saanut seksuaalipatologinen mielihalu, jonka tyydyttämiseksi rakastaja koettaa kiusata ja kiduttaa rakastettuansa.

Kuvaannollisesti puhuen mainitaan joskus että se ja se on kuin puulla päähän lyöty. Tietosanakirjan mykistytävä viisaus lyö puulla päähän dosentti filosofian tohtori Lauri Turkkaa. Kun hän tuperruksistaan selkiää tällä uudella tiedollaan mittailemaan eliömaailmaa, niin hän on unehuttanut määritelmää sanan patologinen. Sensijaan ärtyneitten aivojen valopiiriin tulvii tähän asti tajunnalta hämärässä pysyneitä esimerkkejä miten tuo ominaisuus on läpikäyvänä piirteenä kaikessa niin sanotussa rakkauselämässä, jopa avioliitossa, jos sielullinen kidutus otetaan mukaan. Ja ihmiselle tekee tässä pykälässä seuraava koko muu eläinkunta. Paavon eiliset jutut vaikeista leikkauksista, esimerkiksi siitä naisesta, ovat verrattavissa teräviin pistimiin, joita rakastavaiset etanat työntävät toistensa ruumiiseen.

Turkan silmät kulkeutuvat kirjoituspöydälle, vanhaan operatiopuukkoon, joka yli-ikäisenä on joutu-

nut palvelemaan isäntäänstä kynä- tai paperiveitseenä. Sitä käsissään punniskellen Turkka tuumii että jos Paavo olisi etana ja puhelahjaa vailla, niin, suhteellisen koon huomioonottaen, ainakin tuon mittaiseksi pistelisi —

Inho puistattaa Turkkaa koko sukukuntansa puolesta. Välttääkseen ylenantamista täytyy hänen lähtyä kävelylle. Veitsi jää kouraan.

Kalliokummulle noustuaan hän heittäytyy pitkäseen ruohikkoiselle rinteelle. Koko maailma keinuu silmissä kuin kerran karonkassa tohtorinväittäjäisten jälkeen, kun onnellinen väittelijä naukkasi itsensä juovuksiin. Nyt ei hän ole nauttinut pisaraakaan väkeviä eilisillan jälkeen. Sitä suuremmalla syyllä hän säikkyy omaa tilaansa. Huimaukselta ei kärsi edes pitkällään katsoa kummulta alas. Turpeesta kiinni puristaen sairas rupeaa tarkastelemaan nurmen ruohoja nenänsä edessä. Kaikki ne ovat tietysti tuttuja, samaten kuin niitten kukkien rakenne ja silmälle näkymätön salaperäinen elontoiminta niitten lehtimallossa, kun aurinko niihin paistaa.

— Kasvit eivät kykene tuntemaan kipua, tuumii Turkka. Niitten käsittämätöntä rauhaa eivät voi raa-

della eläimelliset intohimot, eivät ne pelkää, eivät haudo mielessään rivouksia, eikä niitä pyörörytä ajatusten jyrkänteet. Turkka toivoisi hartaasti olevansa kasvi.

Hän on kasvi, tuo Veronica tuossa, vaatimattommin sinisin kukin. Hän imee ravintonsa vedestä ja ilmasta, yhteyttäen viherhiukkasissaan CO₂-kaasusta ja tuntumattoman heikoista suolaliuoksista elimellistä ainetta. Lehtien sisällä, solujen pylväistössä, imeytyy auringon vihertävä kajastus paisuttavana voimana kaikkialle. Ei ole aivoja ei lihaa. Mutta vihreää ruumista pingoittaa nesteitten paljous. Kaikki liikkeet ovat tiedotonta kasvun paisuntaa, nesteitten virtailua putkiloissa, ja kuolleesta aineesta äskettäin luodun protoplasman vavahtelua soluseiniin sisällä. Kukat kurkottuvat — pyhät jumalat! — kukissa heteitten ponnet repeävät auki, pursuttaen siitepölyä, jota medestä juopuneet hyönteiset syövät ja kuljettavat lukemattomiin muihin kukkiin. Kukan omat emilehdet odottavat raukeina pölyyttymistään. Pieni Veronica ei ole ainoastaan sukupuoliolento, vaan kaksineuvoinen eliö, vanki sukunsa loppumattomassa ketjussa. Hän tuntee omassa kasviruumiissaan miltä maistuu

olla mies ja miltä olla nainen. Eikä hänellä ole mitään muuta tehtävää kuin siementyä ja mädätä — tai katkaistulla ruumiillaan ruokkia nälkäisiä nautoja.

Turkka repii pienet sinikukkansa palasiksi ja leikkelee vihreän ruumiinsa veitsellään pikkaraiseksi silppukasaksi. Jätteet hän kokoaa kouraansa, katsellen niitä katkerin mieltein kuin luomistyönsä tulokista pettynyt jumala. Koko maailma on siinä hänen kourassaan. Silmänsä terästäen hän koettaa paloittaa jätteet vielä pienemmiksi. Ja puhaltaa ne menemään. Se on maailman loppu.

Vielä pistelee Turkka veitsellä kämmeneensä, koettaakseen onko tosiaankin jo kaikki loppunut. On, sillä mitään kipua ei tunnu. On todistettu että eräs yliopiston dosentti Lauri Turkka ja kaikki muu on hävinnyt sen pois puhalletun Veronican mukana.

Vain entisen Lauri Turkan muisto on tuo ruumiiton olento, joka kävelee takaisin huvilalle. Häneltä lie sinne jäänyt vielä jotain toimitettavaa. Iloinen seurue istuu verannalla, kukitetun päivällispöydän ympärillä. Haamu pysähtyy hetkeksi neiti Turkan kohdalle, mutta hypähtää sitte onnellisen morsiamen taakse, ja valkoisten olkapäitten yli salamannopeasti

painaa operatioveitsen vasemmanpuoliseen rinnan kumpuun. Outo hurmio vääristää kasvot.

Kukaan ei ole vielä tapahtumaa käsittänyt, kun sairas ikäänkuin heräten pyyhkäisee otsaansa. Nöyrästi hän pyytää:

»Viekää minut sairaalaan. Minä olen tullut hulluksi.»

POJAN KISSA

Ne moninaiset tapaukset, jotka ihmiselämää säätelevät, eivät aina liene mittasuhteiltaan niin suuria ja näöltään erikoisia kuin itse kernaasti vaatisimme. Jos pysähdymme silmäämään taaksepäin, niin näemme kyllä että kuluneen elämänjuoksumme johtolangan olemme ripustaneet tuollaisten erikoistapausten varaan. Mutta sen itsepetoksen olemme varmaankin tehneet pelkästä komeilunhalusta. Siten väärennämme menneisyytemme, ja olemme kuluvalle hetkellä kykenemättömät ulkokohtaisista tapahtumista erottamaan niitä näennäisesti vähäpätöisiä kohtalonvaihteita, jotka kenties tajunnaltamme salassa muokkaavat luonnettamme.

Nämä piilotevijät ilmaisevat olemassaolonsa parhaiten kriittisissä tilanteissa, jolloin ne yllättävästi voivat määrätä toimintamme aivan päinvastoin kuin tietoinen tahtomme olisi. Toiset niistä, oman minämme pahat henget, voivat pelottavalla voimalla imeä vaikutteitaan jo unohtuneitten tai unhoon pakolla haudattujen sielullisten vaihteitten tunnekerrostumista. Toisten, useinkin valoisampien virikkeitten

takana saattaa olla joku näennäisesti vähäpätöinen tapahtuma — kenties vain ääni tai katse — joka on koskettanut syvemmälle kuin alkuaan saattoi aavistaa.

Jokin sellainen, pieni, arvoton tapaus, saattaa syöpyä mieleen niin pysyvästi että se, vuosikaudet unhon virrassa piileksittyään, jonkin mielle yhtymän onkimana arvaamatta sinkoaa esille, aivan tuoreena, kuin kala, jonka onkimiehen koukku tempaisee syvyyksistään ilmi. Ero on vain siinä — yhäti samaa vertausta jatkaen — että tämä kala ei kuole käsissämme. Se on lumottu. Sen saa onkeensa yhä uudelleen. Kaikessa mitättömyydessään sillä on siten jatkuva tunnevaikutus. Yksityinen tapahtuma punoo yhäti säiettään elämän punaiseen lankaan. — Eikä aina tarvita oikeaa sanoisinko historiallista tapahtumaa; voi riittää pelkkä kuvitelma, jonka syntyä ei voi selittää, mutta joka jostakin syystä saa saman elinvoiman kuin tuollainen »lumottu kala».

*

On pimeä elokuun ilta. Vuotta en muista, mutta sen muistan varmasti että on joku elokuun viimeisiä iltoja, sellainen kuin useasti niihin aikoihin,

viikkoisen sateen jälkeen. Raskaat, vettävaluvat pilvet ovat tihuuttaneet aamusta iltaan. Sumu soutelee pitkin kujia ja pihamaita. Mieli käy raskaaksi sellaisilla ilmoilla, vieläpä ruumiinliikkeetkin hidastuvat. Ruumiillisen hitauden vastakohtana silloin ollaan omituisesti kärtyisiä, ei väsyneesti niinkuin keväällä, vaan rajusti ja ylimielisesti.

Tuona iltana saattelen jotain tuttavaa pienelle esikaupungin pysäkille. Tien toisellapuolen tuikkaa vielä valoja työmiesten asumuksista. Toisellapuolen leviää pimeys suoraan pilvien syliin.

Kuljen edellä, kantaen arkkua olkapäälläni. Olemme vaiti. Kuuluu vain tuulen huohotus, joka tulee pimeästä ja sammuu pimeään. Vetisissä pilvissä kajastelee silloin tällöin valoläikkiä: kuu siellä näyttää lyhtyään, senverran että parahiksi voi pysyä tiellä.

Jokin musta esine lähestyy maata pitkin. Se on kissa. Pikku eläin hypähtää eteeni tielle, lähtien sitä pitkin juoksemaan kuin opas ikään. Se etenee, ja pysähtyy taas odottamaan, etenee ja pysähtyy. . .

Niin kauniita petoja kuin kissat ovatkin, en ole koskaan ollut niitten ystävä. Kissaa voi rakastaa ja vihata kuin naista, mutta ystävällinen suhtautumi-

nen niihin on mahdoton. Muistan että siihen aikaan kun kansakoulussa kiusasimme tyttöjä, kiusasimme myöskin kissoja. Kun tuli se aika, jolloin tyttöjä ihailin, ihailin kissojakin, ja kun naista silitin, olin samalla oppinut silittämään kissaa. Jos sittenkin kissavihani on ylivoimainen, johtunee se siitä että Felis ja Homo, kaksi luonnon täydellistä petoa, katsovat karsaasti toisiaan.

Edelläni hypähtelevä pieni eläin saa minut vaistomaisesti pitentämään askeleitani, vaistomaisesti ja samalla varovaisesti, sillä kissat ovat arkoja, niillä kun on aina paha omatunto. Mutta tämä kissa on ihmehen luottavainen. Ylettyisin jo melkein sitä potkaisemaan. Se onkin vasta puolikasvuinen. Kaunis se on, pikimusta ja notkea. Kun se kääntyy katsomaan taakseen, pilkottavat mustasta turkista silmät kuin kaksi kiiltomatoa.

Mitä kenenkään ajatellut, mutta kun eläimen taasen saavutan, potkaista säväytän sitä lujasti. Musta kerä lennähtää tiepuoleen pimeään.

»Mikä se oli?» kysyy seuralaiseni säikähtäen.

»Kenkäräja», vastaan hänelle. Itsekseni harmitellen vain ettei potku oikein luonnistunut. Kenties oli

minua hieman hävettänyt, tai sitte arkku olkapääläni häiritsi telotusta. Oudolta tuntui vain ettei eläin päästänyt ääntäkään — senhantakia kenkäräjä-valekävi täydestä. Tavallisesti kuitenkin satutettu kissa rääkyy inhottavasti. Tämä lennähti kuin aave pimeään. Tuntuu kuin ei koko välikohtausta olisi tapahtunutkaan.

Tuskin sitä muistan enään, kun hetken perästä palaan pysäkiltä yksinäni. Katselen pilviä, jotka ovat ohenneet, ja kuuta, joka sekin taasen pitkästä aikaa sieltä ylhäisyydestään välinpitämättömänä silmäilee alas maan puoleen.

Silloin kuulen ääniä, ja näen tien kimaltelevia lätköltä pitkin lähenevän kolme varjoa. Toinen toistaan pienempiä ihmislapsia sieltä tulee, kaksi poikaa ja tyttö. Pojista suurin, tai vähimmän pieni, käy edellä, kantaen jotain sylissään. Se on kissa, pieni, musta kissa, ja lasten leperryks on tarkoitettu sille hyväilyksi.

»Se on minun kissani», sanoo kantaja.

Hän sanoo tuollatavoin minulle, koska olen pysähtynyt ja katson häneen. Me seisomme vastakkain kuin syyttäjät ja syytetty, mutta poika ei tiedä olevansa syyttäjät. Siitä huolimatta hän puhuttelee minua.

Miksi? En ymmärrä. Senkö takia vain, että vastaan-tulija pysähtyi tuijottamaan häneen ja hänen kanta-mukseensa? Hän jakaa iloaan ohikulkijalle. Hän on onnellinen ja ylpeä omaisuudestaan. »Se on *minun* kissani», sanoi hän.

»Löysin sen tuolta», jatkaa poika, viitaten pääl-lään. »Se on nyt kipeä, mutta se on kaunis kissa. Si-littäkää sitä!»

Poika kohotti äkkiä kantamustaan ja sanoi: silit-täkää sitä! — yhtäkkisestä mieleenjuohtumasta kuin tyttö, joka sanoo: suutele minua — tai äiti, joka ojen-taa lastaan, vaatien: suutele sitä. Ja minä olin hetki-nen sitte potkaissut sitä.

Enhän voinut muuta — minun täytyy silittää. En tee sitä yksinomaan näön vuoksi, vaan tunnustelen samalla salaa pientä sairasta. Tarkastan yhäti poikaa. Hänen silmänsä ovat suuret, hellät ja lapselliset, niin, lapsihan hän onkin. Hän ontuu, hän on kalpea ja sai-raan näköinen, hiukan tyttömäinen, niinkuin sairaat pojat usein ovat, ennenkuin he murrosiässä kovettu-vat raaemmiksi kuin ikinä terveet.

Silitän kissaa.

»Kaunis on», sanon, mutta kuulen että ääneni vä-

rähtelee. Minun täytyy pinnistää, voidakseni jatkaa selvästi: »Hoida sitä hyvin.»

»Kyllä minä hoidan», vakuuttaa poika. »Se on kiipeä, mutta sen täytyy parantua. Kissimirri!»

Poika painaa leukansa kissan turkkiin, ja lähtee edelleen, kuin olisi jo puhuessaan täydellisesti unoh-
tanut minun läsnäoloni. Seurue, joka oli seissyt syr-
jempänä ja siellä kulmainsa alta kyräillyt vierasta, as-
telee käsi kädessä vanhemman veljen jälkiä.

Heidän pienet vartalonsa näkyvät tummina peik-
koina kuun valossa. Etumainen kuukkaa vasenta jal-
kaansa ja kantaa sairasta kissiään, joka on tosiaankin
sairas; tunnustellessani huomasin että se hengitti vai-
valoisesti ja aristi kylkeään.

Lieneekö kissa koskaan parantunut, en tiedä. En
ole sitä senkoommin nähnyt enkä sen omistajaakaan
— paitsi näin muistossa, kun he taasen aavistamat-
ta välähtävät eteeni unhon virrasta. Unhonko? Voiko
sitä tapausta sanoa unohdetuksi, jonka kuva on yhäti
näin tuore ja läheinen? — Kyllä he ovat jossain »piilo-
tajunnassa» yhäti läsnä ja punovat sälettään elämäni
punaiseen lankaan. Mutta älkää luulko että he minua
vaivaavat, että he olisivat pahoja henkiäni. Ei, he ovat

hyviä henkiäni.

Ja minun täytyy vielä lisätä ettei tässä tarinassa ole totta kuin nimeksi. Enemmän olen uneksinut. Ja luullakseni sekä se paha mies että se rampa poika olivat sama henkilö. Jos niin on, niin silloin tämä näky oli totta.

ILOINEN YLLÄTYS

JUSSI: En tahtoisi sanoa mitään aivan varmasti, mutta on hyvin mahdollista, on jokseenkin todennäköistä että sinun täytyy alistua leikkaukseen. Toivotomuuteen ei silti ole mitään syytä. Päinvastoin, voin vakuuttaa että ajoissa tehty leikkaus — —

RISTO: Nyt pieni paussi. Älä pahastu, mutta entisiä yhdessäasujina me tunnemme toisemme siksi hyvin ettei kannata leikkiä sanapiilosilla. Taisit saada selville jotain erikoista, koska rupesit laskettelemaan tuollaisia lauseparsia.

JUSSI: Ei ole mitään muuta varmuutta kuin se että todennäköisesti teet viisaimmin kuta pikemmin tulet sairaalaan.

RISTO: Leikattavaksi! Mutta ei suinkaan ihmistä arviokaupalla leikellä. Mikä tauti eli vika siellä on niin pelättävä että lääkärikin koettaa välttyä sitä mainitsemasta?

JUSSI: Älähän nyt maalaa paholaista seinälle. Sinä kuvittelet — —

RISTO: Totuus ilman viikunanlehtiä!

JUSSI: Se on kaikkien vaatimus. Mutta lääkärin velvollisuus yleensä — no niin, mitäpä siitä. Sinulla ei ole omaisia. Jos nyt väittämättä tahdot —

RISTO: Syöpäkö? Äitini kuoli siihen.

JUSSI: Olet kovin kärsimätön. En minä voi mitään varmaa väittää, mutta joku kasvannainen siellä on.

RISTO: Silmästä silmään!

JUSSI: No olkoon sitte kuten sanoit.

RISTO: Mitä sinä lisää tiedät? Minä en laske sinua täältä ennenkuin puhut suusi puhtaaksi.

JUSSI: Sinä pakotat minut raakalaiseksi, pyöveliksi.

RISTO: Suu puhtaaksi!

JUSSI: Ilman leikkausta sinä voit hengittää kuu-kauden, ehkä pari. Niin otaksuisin. Nopea leikkaus, samalla kun se toteaa asian tarkemmin, takaa sinulle vuoden lisää, ehkä enemmänkin, kuka sen tietnee. Sen voi täsmällisemmin sanoa vasta sitte kun on nähty kasvannaisen laatu ja laajuus.

RISTO: Siihenpä sitte lopulta tultiin. Syli maata ja musta risti.

JUSSI: Katso nyt! Kaksi miestä silmästä silmään on eri asia, lääkäri ja potilas eri. Minä olin typerä.

RISTO: Otatko tupakkaa? Miltä sinusta muuten tuntuisi kuolla kuukauden perästä?

JUSSI: Ei sitä voi näin yhtäkkiä sanoa. Kuolemasta voidaan kyllä filosofeerata monenkaltaista, jos ollaan turvallisen välimatkan päässä. Ja turvassa ollaan muka silloin, kun lopun hetkestä ei ole tietoa. Mutta kokemus osoittaa että heti, kun hetki voidaan osapuulleen määrätä, kun tapaus on aikamitalla osotettavana tosiasiana edessä, silloin mykistyy viisainkin suu, ja ihmisten suuri enemmistö menettää ryhtinsä kokonaan. Ellei uskontoa olisi, tulisivat luultavasti hyvin monet hulluiksi.

RISTO: Tosiaan. Tällä hetkellä ei leikki suju. Ja kuitenkin olemattomuus ei ole minusta ollenkaan vastenmielistä. Huomaan että kuolema voi kutsua puoleensa, kuoleminen ei.

JUSSI: Kuolemasta on puhuttava monikkomuodossa. Kaikki kuolemat ovat erilaisia, eri henkilöitten ja tilanteitten mukaan. Kahdesti olen itse ollut omaani liki; toisen kerran olin suoraansanoen suunniltani kauhusta, toisen kerran levollinen kuin hyvää unta odotellessa. Erilaisuus riippui kaiketi siitä että edellisellä kerralla olin tapaukseen valmistumaton — se

tuli yllätyksenä eteeni — jälkimmäisellä olin valmistunut.

RISTO: Vai on se tapaus? Täytynee kylläkin osata valmistua siihen, jotta se maistuisi tapaukselta.

JUSSI: Eikö joku viisas ole sanonut että koko elämä on valmistautumista kuolemaan, että me elämme vain kuolemaa varten.

RISTO: Onpas se juhlallista. Mutta huomasiitkos että nyt puhuit kuolemasta yksikössä. Siirryit konkreettisista tapauksistasi abstraktioon.

JUSSI: Se on totta. Tämä ammatti kehittää helposti papillista fraseologiaa.

RISTO: Mitäs näissä tapauksissa oikeastaan tapahtuu?

JUSSI: Ensiksi erilaisia loppukamppauksia, sitte elämän toimintojen lakkaaminen, lopuksi hajoamisprosessit. Tämä on vastaus fysiologian kannalta.

RISTO: Ja tätä varten pitäisi valmistautua! Koirat ja kissat ja niityn ruohot osaavat konstin yhtähyvin kuin me. Tämähän alkaa jo huvittaa. Kuule, onko sinulla aikaa pieneen istuntoon.

JUSSI: Olisihan minulla hetkinen aikaa, mutta sinun täytyy toistaiseksi alistua dieettiin, joka kieltää

muun muassa alkoholipitoiset juomat.

RISTO: Dieettiä joutaa pitää sitte mullan raossa. Odotappas, täältä täytyy löytyä vielä tilkkanen biskvittiä. Voi perhonen mitenkä nuo pikarit ovat päässeet pölyyttymään. Mutta ei kai me tomua kammok-suta; sehän on runoilijan sanojen mukaan meille läheistä sukua, ainakin aatteellisesti, loppuperspektiivien kannalta. Huitrumpsis!

JUSSI: Terve. Milloin aiot sitte tulla leikattavaksi? Olisi hyvä kiirehtiä.

RISTO: Eipäs hätäillä. Mitä sinulla on minun sisuk-sissani tekemistä?

JUSSI: Oma vapautesi. Mutta en minä itse aikoi-si tässä tapauksessa suorittaa leikkausta. Ymmärrät-hän ettei parkkiutunutkaan kirurgi mielellään leik-kele parhaita tuttaviaan; silloin on melko vaikeata py-syä kylmäverisenä.

RISTO: Ehkei tässä vaivattaisi vierastakaan. Mitäs turhista.

JUSSI: Et suinkaan sinä aikone mitään pahaa! Mi-nä ymmärrän että joskus on vaikea voittaa kiusaus oman käden oikeuteen. Onhan kuolema tosiasiaassa joka hetki kättemme ulottuvilla ja tahdostamme riip-

puvainen. Se on elämämme ainoa tapaus, jonka hetken ja laadun voimme määrätä. Jos on katkeroitunut — — kuule, lupaa minulle että koetat kestää loppuun asti.

RISTO: Mihinkä loppuun?

JUSSI: Viisasteletko?

RISTO: Kyllä vähän. Eli oikeastaan minä olen yhäti kiinni niissä tapauksissa. Äsken sinä määrittelit mitä tapaus on fysiologian kannalta. Joku muu voisi määritellä sen uskonnon kannalta tai filosofian tai kemian tai fysikan tai kansantalouden tai tilastotieteen. Se näyttää olevan hyvin monipuolinen tapahtuma, jossa lopulta tuskin tapahtunee paljon mitään, kunhan kaikki määrittelyt laskee yhteen. Tämmöisen lääninsihteerin ja vanhanpojan kannalta se on tapahtumana vain jotain sellaista että virastossa yksi tuoli jää tyhjäksi, jotta sille voisi istahtaa joku toinen, esimerkiksi nykyinen varalääninsihteerin, jonka tuolille taas siirtyisi joku pienempi herra, ja niin edelleen. Hyvällä lykyllä saattaisi koko lääninkanslian henkilökunta hypähtää virka-asteikko myöten yhden portaan ylemmäs. Siinä olisi se tapaus.

JUSSI: Ei sitä kannata vielä kuvitella. Leikkaus an-

taa vuoden lisää elonaikaa, vähintään, minä luulen niin, miltei vakuutan.

RISTO: Kiitoksia paljo. Että saisi vähän useampaan protokollaan piirtää nimensä, vähän useampaan aamuun herätä ja vähän useamman dieettiannoksen niellä. Parempi realifilosoofi oli se entinen punikki, joka sanoi: eipä meiltä mene maat eikä mannut, menee vain tuo ilman saatu henki.

JUSSI: Mutta eihän sinulla ole mitään syytä olla elämättä.

RISTO: Eikä mitään syytä olla kuolematta. Ja vähemmän varovasti, vähemmän lääkärimäisesti sanoen: ei mitään syytä elää, ei mitään syytä kuolla. Sen toteamuksen allekirjoitan yhtä sulavasti kuin muutkin protokollat:

vakuudeksi
Risto Salonen.

Ja siitähän tässä kenkä puristaa, jumaliste. Siinä on des Pudels Kern. Turhimmastakin elämästä on helvettiä lähteä pois, jollei edes kuolema maistu tapaukselta, jollei edes sillä ole mitään juhlan tuntua.

JUSSI: Onhan se toki elämän tärkein tapaus, kenties ainoa, jos sikiämisen määrittelisimme vain sattuu-

maksi.

RISTO: Ah, joutavia. Keikkis. Itsekkäänä miehenä sinä — älä huoli väittää vastaan — ja perheen isänä tiedät että ihmisen erottaa luontokappaleesta aivan tavaton itsetärkeys. On, näätsen, oltava jotain toimittavaa, jonka nojalla kukin sitte omakohtaisesti noteeraa elämänsä ja kuolemansa arvot, merkitykset ja seuraamukset. Ihmismaailma on »arvojen ja välineitten maailma». Ajatteleppas omaa hekumaasi, kun salaa pullistat rintaasi, sanoen: minun perheeni. Entäs urheilijan kiista sekunneista. Entäs jonkun kolmannen sankaripaatos: tämän asian vuoksi menen vaikka kuolemaan. Nyt, kuolemankauhussani, ajattelen kateudella jotain koulupoikaa, joka kaatui vapaussodassa. Joskus, elämänkauhussani, lienen kadehtinut sanokaamme vaikka emännöitsijäni elämänsisältöä, tuota vahingossa syntynyttä poikaa, joka tuolla seinän takana honottaa läksyään.

JUSSI: Eikö hän ole lahjakas?

RISTO: Ulkolukija. Olet kai kuullut mainittavan että se poika on minun tekemäni?

JUSSI: Tjah, niin, olisikohan joku — —

RISTO: Mitäs itse tuumit?

JUSSI: Ei kai se aivan mahdotonta olisi.

RISTO: Ei, veikkonen. Minä valitsen tavarani paremmin. Eikä minun poikani honottaisi ulkoa.

JUSSI: Vähätkö siis että minä? Vain sillä perusteella että Sanna oli silloin meidän yhteinen emännöitsijämme!

RISTO: En minä väitä mitään, eikä minua liikuta mitä ihmiset puhuvat. Ajattelin vain että Sanna-riepu poikineen jää nyt ihmisten joukkoon, joilla on käärmeen kieli.

JUSSI: Olet sittenkin katkeroitunut.

RISTO: Mille? Kenelle? — Se vaatisi jo koko paljon itsetärkeyttä.

JUSSI: Pilaillet vakavissa asioissa.

RISTO: Aiotko kieltää dieetistäni senkin hovin?

JUSSI: Aiotko tulla leikattavaksi vai etkö?

RISTO: En. Ajattelin tässä vielä että varalääninsihteerillämme on huonoin takki koko virastossa. Ja rouva kai jo kuudetta kertaa raskaana. Tuskin kerskaan pahasti, jos oletan että lähdölläni voin valmistaa heille pienen iloisen yllätyksen. Ja testamentillani kenties toisen tuolle emännöitsijälle.

PUKARI

Taiteilijakahvilan vanhimpiin kantavieraihin lie-
nee luettava tuo jo päälaeltaan kaljuksi käypä mies,
joka tavallisesti yksikseen nököttää ovensuupöydäs-
sä, hampaissaan hiljaa kytevä piippu. Monet hänel-
le ohimennessään nyökkäävät tervehdyksen, vaikka
tuskin kaikki tiennevät mikä hän oikein lie miehiään.
Hän ikäänkuin kuuluu kahvilan sisustukseen määrä-
tyllä tunnillaan aamupuolella päivää. Ja sitäpaitsi ta-
pa on sellainen näitten seinien sisällä että toisia tul-
laan tervehtineeksi ilman mitään esittelyjä, kun toi-
sia taas ei olla tuntevinaan esittämälläkään.

Kisälli-ikä ja muu vihreä taiteellinen nuoruus tän-
ne tietysti vuosi vuodelta johtaa uusia tärkeitä päi-
tä, sitä mukaa kuin kundiparven vanhemmasta pääs-
tä toisia nielee joku porvarillinen työala taikka luo-
mistyön yksinäisyys. Mahtuuhan niitä kohtaloita mo-
nellaisia taiteilijakutsumukseenkin.

Mutta jokainen, joka tämän kahvipaikan ilmaa on
keuhkoihinsa vetänyt, pistäytyy kyllä myöhemmin-
kin joskus täällä itsevarman nuoruutensa läheisyy-
dessä, jollei muulloin, niin kotoaan pois kuskattuna

suursiivouksen ajaksi, eväänään emännän varoitus että älä nyt vain eksy niitten haljujen seuraan — siel tähän saattaa uhata vekselin pyyntö, ryyppyjäsi tai ainakin rentoileva käsky: vippaa viitonen että pääsen kuppilaan.

Täällä pelottavassa paikassa istuksii nimittäin sellaisiakin susia, jotka eivät pöydästänsä ikinä irti pääse, vaan vuosien mukana ovat antautuneet paikan elinkautisiksi kantavieraiksi, vai sanoisiko vangeiksi. Heidän joukossaan lie vähän sitä jos tätäkin lajia ja laatua, on kutsumuksestaan väsähtäneitä siipirikkoja, on kaikkeen säännölliseen työhön mahdolltomia veitikoita, on syntymähumalaansa jääneitä suunpieksäjiä, on kahvilaelämää kaipaavia pikkufilosoofeja — ties mitä kaikkea lieneekään. Yksi näistä elinikäisistä on ovensuupöydän istuja, Pukariksi hoettu, oikealta nimeltään ja ammatiltaan vähemmän tunnettu.

Nimitys Pukari eli Intopukari tuntuu pilahokemalta, annettuna hänelle, joka jo silmänluonniltan on yksi maan hiljaisimpia. Mutta nimitys johtuukin vain yhden uun pois putoamisella siivosta porvarillisesta nimestä Into Puukari. Eipä silti ettei nimenväännök-

sellä aikoinaan olisi ollut aivan asiallinen syynsä, sillä Puukaria luultiin kerran maailmassa oikein pääpu-kariksi.

Se tapahtui siihen aikaan kun meikäläistenkin näyttelysalien seinille puhkesivat kukoistamaan ekspres-sionistien värimaalaukset. Silloin Into-poika oli para-hiksi käynyt läpi ateneuminsa, ja oli kyllä toverien-sa kesken tietty koulun lahjakkaimmaksi oppilaaksi, vaikka liian araksi, jotta hänestä mitään mainittavaa olisi arvattu kehkeytyvän. Hän oli etäältä Pohjanlah-den kansilta rannoilta joutunut koulutielle, ja lopul-ta outoon pääkaupunkiin, luontaisen lahjakkuutensa lisäksi eväinään vaan meren valtava muisto ja sisä-maassa syntyneen äitinsä arka ujous. Hänellä oli jär-keä päässään sen verran kuin jollakulla toisellakin, hän piirsi kuin Herran enkeli, ja väritaju oli hänel-lä niin herkkä että toisia ihan kateeksi kiersi. Mutta itseluottamuksen kohdalla hänen luonteessaan am-motti tyhjä paikka, kerrassaan typötyhjä. Väkisten ja narraamalla hänet oli saatu ottamaan osaa koulun kilpailuihin. Vaikka niistä sitte pamahti ensipalkin-not, niin Into vain masentui ja herkesi syömättömäk-si. Hänen liian rehellinen järkensä todisti että nämä

palkitut taulut olivat hävettävän huonoja.

Hän luki, tutki kuvateoksia, kokeili suurten mestarien tyyleillä. Loistavalla todistuksella koulusta päästyään, ja stipendi taskussaan, hän matkasi Pariisiin, mutta palasi pian takaisin entistäänkin avuttomampana. Mene tiedä oliko hän toivioiretensä päässä nähnyt liian ihmeellistä, vai eikö ehkä sieltäkään löytänyt sitä Arkimedeen pistettä, jonka varassa olisi voinut vivuta esille aavistustensa näyt.

Palattuaan Into turvasi kahvilan toveriseuraan kuin sanotaan hukkuvan turvaavan oljenkorteen. Lyöttäytyen rennoimpaan hulinasakkiin hän ujona tupakoi, ryyppäsi, löi korttia ja tanssasi. Tanssissa — jos oli niin paljon naukannut että uskalsi tyttöihin kajoa — hänet oli tunnustettava mestariksi, sillä hänellä oli rytmitaju verissä. Tanssin jälkeen — jos edelleen oli kylliksi päissään — hän saatteli tyttölapsia kotia, haikea ihastus rumilla kasvoillaan. Lopuksi hän tietysti yhtä silmittömästi kuin onnettomasti rakastui turhamaisimpaan tytönheilakkaan, mitä kaupungista löytyi.

Silloin tapahtui ihme. Kevätnäyttelyn luettelo tiedoitti Into Puukarin esiintyneen julkisuudelle kol-

men öljymaalauksen tekijänä, joista kaksi oli asetelmaa ja yksi omakuva. Sanomalehtien arvostelu pilkkasi yksimielisesti ne nuorten vallattomien ihmeellisimmiksi töherryksiksi — syystä kyllä, sillä niissä oli meikäläinen ekspressionismi ensimmäisen kerran uskaltanut maalata täysin värein ja leimuvin rytmein.

Pukari, joka oli kunnioittanut kaikkea muuta maailmassa paitsi itseään, ihmetteli kovasti. Hän tiesi näitten taulujensa kerrankin pysyvän koossa, eikä ymmärtänyt niitä rahtuakaan vallattomiksi.

»Haukkuivat. Voi sentään», puhahti hän itsekseen.

Sen jälkeen eivät ainakaan sanomalehdet kuulleet enään hänen kunnioituksensa piiriin. Ei hän silti osannut niille kaunaakaan kantaa, pyyhkäisi ne vain pois maailmankuvastaan. Mutta viattomat taulut vaelsivat näyttelyn päätyttyä suorinta tietä tulipesään. Sekään tapahtuma ei kyllä johtunut muusta harmista kuin lemmityn pilkkasanoista; tämä kun toisteli hänelle vasten silmiä sanomalehtien letkauksia.

Siihen loppui silläerää Into Puukarin taiteilijatarina, josta hän saa ikänsä kanniskella Pukarin nimeä.

Hän rupesi kulissimaalariksi teatteriin. Mutta kova onni odotteli uhriaan silläkin tiellä.

Moni maalari oli seissyt häikäistynä Pukari-paran taulujen edessä, ja ne alkoivat vähitellen saada jälkimainetta, kuten vainajat ainakin. Niitten tiedettiin menneen tulen tietä, joten niitten tiliin saattoi lisäksi mainita imartelelvampia ansioita kuin ne oikeastaan olisivat sietäneet.

Nuoren maalarin maine kantautui tietysti teatteriinkin, jossa sanomalehtien mainintaa kerjätään ja vihataan. Pukarista tuli teatterin naispuolisen henkilökunnan lellipoika. Hän puolestaan rakastui ihailijattariinsa kaikkiin yhtaikaa ja kuhunkin erikseen, hölmistyen heidän kilpailevasta suosiostaan siinä määrin että kihlasi ja naida sukasi yhden heistä, tietysti sen, joka lähenteli julkeimmin.

On selvää ettei Into-pukarin emäntä kätkenyt tulevan mestarin kynttilää hameensa taakse, vaan maalautti hänellä lukemattomia nättejä kuvia itsestään, ja lähetti hänet mahtikäskyllään joka päivä kahvilaan yhteistä mainetta ylläpitämään, istuipa itsekkin mukana sen kuin kerkisi. Herra Pukari imeskeli häpeissään piippuaan ja maalasi emäntänsä ohjeitten

mukaan muotokuvia, jotka alenevassa sarjassa yhä huononivat. Sotainen nimiväännös rupesi vakiintumaan pilkkanimeksi.

Jumalat tiennevät mitä kohtauksia Pukarien köyhässä majassa näyteltiin, kun asiat rupesivat kääntymään tälle tolalle. Pukari ainakin herkisi tauluja tekemästä, eikä siinä auttanut tukkapölly, ei mikään. Niin itsepäinen hänkin saattoi olla, kun niikseen tuli. Hän vain teki kullisseja, ja sanattomana osaltaan hoiteli lasta, joka heidän majaansa ilmestyi kohta kun aika siinä suhteessa täytetty oli. Poltteli hän tupakkaa-kin, ja ryyppäsi viinaa, milloin itsekseen milloin to-raisen emäntänsä keralla, muttei lyönyt korttia eikä tanssannut kuten tämä.

Kun rouva huomasi herransa maineen peilin himmenneen niin ettei sen muistossakaan käynyt enään itseään kuvasteleminen, loittonivat heidän tiensä siinä merkityksessä että rouva rupesi etsimään tarkoituksilleen uusia teitä ja esiintymisvälineitä. Hän saattoi viipyä näillä teillään päiviä, ja öitäkin, kotona käymättä. Sensijaan ilmestyi jostain esikaupungin hämäristä kätköistä Pukarin seuraksi rouvan äiti ja sisar, jotka vahasivat hänen vuoteensa ja levittivät ympä-

rilleen kirpeää lian katkua. Niin tuli aika, jolloin rouva omasta halustaan vaati heti paikalla eroa, ja sai sen, koskei miehellä ollut tapana panna vastaan hänen toivomuksiaan muussa kuin taulun teossa. Rouva rupesi uudempiin naimisiin pankinjohtaja Pönttisen kanssa, joka pystyi kustantamaan pukuja, opintomatkoja ja kekkereitä arvostelijoille. Pukari puolestaan jätti kulissimaalauksenkin, ja pani alulle pienen verhoilijanliikkeen, elättäen sillä niukin naukin itsensä ja poikasensa, kunnes odottamattaan sai sievoisen perinnön. Sen turvin hän toimekkaassa epäkäytännöllisyydessään osti heti kokonaisen romukaupan arvottomine varastoineen. Jos Pukaria oli ennen sääritelty, niin nyt hänelle naurettiin. Mutta naurajilta luiskahti kieli kurkkuun, kun romukauppa kantoi omistajansa sotien ja muitten kapinain läpi, ja samantien istutti hänet varakkaitten joukkoon.

Tuo ovensuupöydän istuja on siis oikeastaan monen mutkan kautta ja miltei vasten tahtoaan porvaroitunut entinen taiteilija. Nuoruutensa kahvilan ovensuupöytään hän yhäti määrätunnillaan ilmestyy, ikäänkuin siinä suhteessa yhä totellen entisen emäntänsä käskyä. Niin, mutta huhu käy tuttujen

kesken että Pukari lienee uudelleen ruvennut maalaamaan, eikä huonosti ollenkaan.

Tänään istuu Pukari pöydässään juhlallisena sekä sisällisesti että ulkonaisesti. Entinen rouva haluaa tavata häntä, kaiketi siitä syystä että pankinjohtaja on tehnyt kavalluksen ja paennut maasta. Tässä tosiasiassa mies koettaa pysytellä kiinni, mutta aatos karkaa väkisin muistojen etäisyyteen. Aatos lennähtelee sinne tänne, muistotihentymästä toiseen, kuin mettiäinen kedolla kukasta kukkaan. Ja niinkuin nurmella paistaa kukkasia paikoin harvemmassa paikoin aivan kylki kylässä, niin muistoissakin joku elämysten sikermä helottaa muita tiheämpänä ja näyttää menneisyyden rikkaimmalta kohdalta.

Sellaisena kohtana kajastaa Pukarin aatoksissa kuherruskuukausiksi mainittu ajan vaihe, jolloin yhden ihmisen elämänlankaan kietoutuu toinen, outo ja läheinen. Herkälle ja aralle mielelle jää sellainen vaihe niin rikkaaksi että siishen verrattuna joutuu vähäpätöiseksi myöhempi aika, jolloin elämysten lämpöisestä kaaoksesta alkavat hahmottua tragediat jos komediatkin, kuten nebuloosasta kehkeytyy maailmoita.

Pukarin mieleen hulvahtaa lämmin liikituksen aalto. Hän häpeää tätä hetkeä varten tekemäänsä suunnitelmaa, jonka mukaan on ollut aikomus vain enemmittä mutkitta vetää lompakko taskusta ja kysyä paljonko tarvitset. Ei Pukari ole niitä miehiä, jotka miekalla katkaisevat Gordionin solmuja. Mutta sellaisista ratkaisuista voidaan suoriutua toisellakin tavalla, nimittäin kiertämällä ja kaartamalla niitä, eli suoraansanoen pakenemalla. Jotkut ovat saaneet viisaan maineen pakenemalla niitä aina. Siihen viisau-teen Pukarikin lankeaa. Maksamatta unohtuu kahvi-
kuponen, kun hän sieppaa hattunsa ja keppinsä ja loikkii alas portaita, pari kolme askelmaa kerrallaan. Hänen tahtonsa metalli on toiselta syrjältään jo aivan hempeyteen liuonnut, toiseen syrjään kolkuttaa vielä pojan ääni: isä, onko se totta, kun pojat sanovat että minun äitini on karannut teatteriin? Teatteria Pukari vihaa. Hän pitää vaimonsa turmelijana tuota kullissien takaista pikkuhelvettä, jossa syödään toisiaan elävältä ja jossa sankariperuukkien alta paljastuu aivottomia otsia.

Rakkaus ja viha ovat kaksoissisaria. Missä toinen asuu, ei sieltä toistakaan tarvitse kaukaa hakea.

On tapauksia, jolloin rakkaus ja viha vaihtelevalla voimalla kohdistuvat samaan henkilöön. Pukari on alunpitäen kohdistanut rakkauden vaimoonsa, lapsensa äitiin, vihan yksinomaan teatteriin. Ne molemmat ovat jo miltei nukkuneet hänessä, lepoonsa lauh-tuneina. Ja niitten nukkuessa on järki jo kerinnyt tehdä viillyttävät johtopäätöksensä, vetäen mustan ris-tin koko mielettömän avioliiton yli. Siitä syystä Puka-ri tällä hetkellä pelkää hempeytensä ja vihansa he-räämistä, jotka rajuilman voimalla ovat vaimiit tul-vahtamaan entisiin uomiinsa ja viskaamaan hänet — ja viattoman lapsen — päistikkaa entiseen onneen, jo-ta tehostamaan taasen jostain piilosta ilmestyy muu-tamia rakkaita sukulaisia. Hän näkee henkensä sil-millä pienen kodin, toinen huone siistimpänä »sa-lonkina», toinen suoraansanoen sikolättinä, ilmansa tuoksussa yökaapin sisusta, lattialla risaisia makuu-patjoja. Siellä muuan mies nauttii parastaikaa tuk-kapölyyannostaan, pölyyttäjän äiti naureskelee, mutta sisar ääntää: on siinä kans yks vätys miehen housuis-sa.

Pukari on jo miltei kerinnyt lähimpään kadunkul-maan, kun hän äkkää edessään ylellisesti puetun nai-

sen, joka nopein teatteriaskelin tipsuttaa kohti.

— Voi-sen-tään! (jälkimmäisessä sanassa korko molemmilla tavuilla), pukahtaa mies itseksensä, ensimmäisen tavun ajan säälitellen tuon kävelevän koristenäyttelyn kokonaisvaikutusta, samalla ensimmäistä kertaa huomaten tietoisesti että tuo ihminen oli ennen aina pukuasioissa kysynyt neuvoa mieheltään, ja ohjeesta hitusenkaan poikettuaan hairautunut törkeään tyylyttömyyteen. Lyhyen puhahduksen viimeinen tavu päättyy jo harmittelemaan pakomatkan epäonnistumista.

»Voi-sen-tään», vahvistaa hän uudelleen ääneen, tervehdyksen sijasta.

Tilanne lienee molemmin puolin hieman nolo, kun entiset aviokumppanukset siinä mittailevat toisiaan, toinen tulossa kohtaustaikkaan, toinen sieltä jo pois lähdössä.

»Minä taas myöhästyin, niinkuin aina ennenkin», yrittää nainen väkinäisesti.

»Niin», sanoo mies.

»Oletko sinä vihainen minulle?»

»Ee. Mitäs minä ketään vihaamaan.»

Joku kiireinen ohikulkija töykkää Pukaria. On al-

kanut sataa tihuuttaa.

»Into, minun on niin ikävä.»

»Niin.»

»Mennään johonkin sisälle.»

»Minä menen kotia.»

»Ai, se on intresanttia. Sinulla kuuluu olevan kaksi huonetta ja keittiö. Teethän sinä taulujakin, eikö totta?»

»Siellä asuu nyt minun sisareni.»

»Ai.»

»Ja siellä on sellainen poika.»

»Into, älä kiduta minua.»

»En minä vie kotiani vieraita naisia.»

»Olenko minä vieras?»

»Sinä olet itse ruvennut vieraaksi. Oikeastaan sinä olet aina ollut vieras.»

»Ja tämän sinä sanot minulle, sinä nahjus!»

»Niin.»

Korvatillikka sinkoaa jo ilmassa kohti päämääräänsä, mutta Pukari sieppaa lyövän käden kiinni, ja sanoo:

»Tämä on hyvin ikävää, mutta ei sinun sovi lyödä eikä tukistaa minua.»

»Sinua! Onko sinusta muka tullut mies?»

»Ei minusta ole tullut mitään, eikä tarvitsekaan tulla. Mutta mene nyt. Ihmiset katsovat meitä, ja ne tuntevat sinut.»

»Into, lyö minua!»

Se on turha ja myöhäinen toivomus, sillä Into Pukarista näkyy enään vain etenevä selkäpuoli, kumara, surullinen selkä, joka vielä kerran vilahtaa näkyville sateenvarjojen lomitse, ja sitte katoaa.

Pukari on jo astellut pitkän kotvan, ennenkuin hänen hattunsa alta kuuluu:

»Voi-sen-tään.»

Mitä ne sanat tällä kertaa merkitsevät, olisi turha yrittää tutkistella. Ne ovat lähtöisin jostain tunnon hämäriltä pohjilta, mutta ennenkuin ne kahtena äännettynä sanana ehtivät huulten raosta ulos, ovat ne humahdelleet läpi muistojen labyrintin ja singonneet joittenkin sellaisten kuvitelmien äärille, joita eräät aivot jaksavat välähdyttää tulevien päivien yksitoikkoiseen hämääseen.

TUOMAAN HERÄTYS

Korkean Rauvasmäen laella, katottoman ja siivettömän tuulimyllyn kurkihirrellä, istuksii mies, joka tavallisissa olosuhteissa ei kuulu maisemaan. Eikä kuulu oikeastaan nytkään. Hän on satunnainen ilmiö ympäristössään. Vieras katselija.

Erinäisten mittaustöitten, kallioitten kalkuttelun ja lapiolla kaivelemisen ohella kuuluu tällainen ympärilleen katselu hänen ammattiinsa. Onhan hän keksisissä kenttätöissään kuljeksiva geologi. Nimeltään Tuomas Pura elikkä Puran Tuomas. Hänellä on tapanaan näinikään joltain mäeltä käsin vielä silmäillä ristiin rastiin patikoimiansa seutuja, kootakseen ne mieleensä ajatuksen ja silmän yhteisesti keräilemänä kokonaiskuvana.

Silmä tunnustelee maiseman piirteitä kuin sokean sormi kirjaimien korkomerkkejä. Mies tietää katseellaan lukevansa luonnon salakirjoitusta, joka voidaan tulkita monella tapaa, kenties erehtyen yhtä monella tapaa.

Oikeastaan Puran Tuomas on vain halpa apulaisgeologi, mutta hän naurahtaa itsekseen, kuvitellessaan miten se ja se professori tältäkin paikalta käsin olisi valmis, liikaoppineitten tavalla, käyttämään maisemaa jonkin oman tulkintajärjestelmänsä palvelukseen, istuttaen siihen ainoaan autuaaksitekevään järjestelmänsä jonkin sopivan yksityiskohdan sieltä, toisen täältä, ja jättäen sopimattomat tosiasiat näkemättä. Apulaisgeologia on joskus moitittu metodin puutteesta, mutta sillä moitteella hän pohjimmaltaan imarteleo itseään. Mieluummin kuin kymmenen metodia hän omistaa vaikka vain yhden tällaisen maisemalukemiston, monine salamerkkeineen. Siksi kai Tuomaan on niin helppo keksiä, jopa selittää uusia tosiasioita, joita teoretikot sitte hänen puolestaan vapaasti käytekööt eri tarkoituksiin, esim. mukiloidakseen niillä toisiansa kalloon.

Puran Tuomas kaikessa vähäpätöisyydessään tuntee jollain tavoin omistavansa tämän maiseman. Eri tavalla kuin kukaan muu. Hän omistaa sen tutkijana, syrjäisenä, siihen kuulumattomana kriitikkona. Mutta jos joku sitä tyrkyttäisi hänen omaisuudekseen, kyllä hän mahtaisi sukkelasti vastata ei-kiitokset. Hän

ei halua nimittää omakseen muuta kuin sen välttämättömän, mikä konttiin mahtuu ja selässä kulkee. Puran Tuomas ei halua kuulua mihinkään alueyhteyteen, eikä mikään maailmassa kuulu hänen nimiinsä, eikä liikuta häntä.

Hän vain on. Ja tekee jotain. Elääkseen. Mieluimmin tätä työtä, johon on tullut hankittua opilliset edellytykset ja joka muutenkin ikäänkuin kutsuu puoleensa, tarjoten keksimisen tuottamaa kutkutusta itserakkaudelle. Ja tarjoten tällaisia hengen valtiasnäkyjä, joihin jo ammatinkin puolesta on silti suhtauduttava niin ulkokohtaisesti kuin olisi toiselta planeetalta tipahtanut niitten eteen.

Eipä silti ettei Tuomas tietäisi ja näkisi tämänkin maailmankolkan hengittelevän tuossa, paraikaa repeilevän pilviverhonsa alla, metsineen, ihmisineen ja muine möyriäisineen. Tottakai. Onhan Tuomas maalaistalon poika tuolta jostain taivaanrannan takaa. Mutta oppiura — — sehän on tuttu tarina. Momen muun maalaispojan tavalla on Tuomaasta tullut hoippuva mies kahden tuolin välille, joista kumpaankaan ei oikein osaa istua. Entinen on ahdas, ja uusi muuten outo. Vain tieteen universaalimaailmassa hä-

nellä on stabili olotila.

Tuntuu vähäpätöiseltä valepuheelta että jotkut isännät ja emännät omistaisivat nämä kummut, painanteet ja mäkien lappeat, pyykitettyään ne, ja lainhuudatuksella merkittyään ne nautintoalueekseen. Metsä on heille puuvarasto, pelto on leipää, nurmikko piimää ja voita, järvi kalaa. Kukin heistä saalistaa tilkkuaan ikenet irvissä, kyräten kateellisena aidan yli, naapurin tilkkua kohti. He ovat alati käsirysyssä luonnon kanssa, ja syövät sitä mahaansa, tulemat-ta koskaan kylläisiksi. Uhkaappas kokeeksi heitä itseään, he tuskin ymmärtävät, mutta uhkaappas heidän kontuaan, he ryntäävät päällesi raskaasti kuin raivos-tuneet härät.

Kaupunkilainen on siinäkin suhteessa heidän vastakohtansa, ollen arka ennenkaikkea personastaan, joka on hänen ainoa omaisuutensa ja jota hän kaupittelee kuin katutyttö ruumistaan. Mutta kaupunkilaisellakin on suhteensa luontoon. Hienosteleva tunteellinen suhde. Kaupunkilainen on keksinyt sanan »luonnontunne». Se on kai jonkinlaista rakkautta, ja sensuellin laatunsa mukaan se heilahtelee hempeydestä vihaan. Nämä rakastelijat omistavat mielellään

luontoa kaistaleen, mieluummin pienen kuin minkä vuoteen, tai näinikään harjoittavat vapaata rakkautta, herkutellen seudusta seutuun.

Puran Tuomasko nautiskelija? Ei silti, ehei. Tällaisia omia maisemiaan on hänellä kyllä muistikeskuksiin kätkeytyinä melkoinen joukko, suuria jos pieniäkin, ja rakenteeltaan vaihtelevia. Mutta kaikki ne ovat tutkimalla ymmärrettyjä ja omistettuja, mineraalitekiteistä alkaen ja näköalaan päättyen. Se on kolmatta, opillista suhdetta luontoon, eikä ollenkaan hulluinta laatua, sillä voisihan se suuntautua toisinkin päin, alkaa maisemasta ja päätyä kiteeseen. Tuomas voi muististaan kokoilla suuria geologisia karttoja mittakaavana 1:1, ja vaeltaa niitten pinnalla, oppinsa turvin, eksymättä. Saattaapa hän aistikuvina nähdä kartallaan jääkautisen maajään peräytymisvaiheet, suuren postglasiaalisen meren ääriivivat, maan kallistumisliikkeen ja järvien kehityshistorian, jopa kaukaa, vuosimiljoonien takaa häämötäviä tulivuorten sauhupatsaita, ja syvällä maankuoressa tapahtuneita muutoksia, joitten jäljet nyt ovat silmin luettavissa. Tämäntapainen kehityshistoriallinen näytelmä on Tuomaan maailmankuva, jonka

puitteissa hän itse keksii ja selittää pienoisen tosiasi-
asian sieltä täältä. Inhimilliset elämänmuodot ovat
hänelle jotain yhtäläisesti asiaan kuulumatonta kuin
painettuihin karttoihin piirretyt pitäjien ja läänien
rajat.

Nämä ihmiset asuvat tätä maata, uskovat piruihin
ja enkeleihin, ja väittävät tiukasti että kivet kasvavat.
— Olkoon niin. Tuomaalla ei ole hituistakaan halua
väittää vastaan. »Mitäs se minuun kuuluu», tuumii
hän.

Tuossa kyntää peltoaan isäntä, jonka kanssa Tuo-
mas on menetellyt tuhmasti. Kun isäntä neljän seinän
sisällä, pelosta toivon vapisten, näytti paria mine-
raalinokareta, ei tietoniekka tyytynyt kieltämään et-
teivät ne ole kultaa ja jalokiviä, vaan pitipä lisätä että
toinen näyte on tavallinen granaattikide, toinen vie-
lä tavallisempaa katinkultaa. Sen pahemmin ei harki-
tenkaan voisi kenenkään kontua loukata. Nyt isäntä
kuopii aurallaan kivien lomina niin rajusti että luulisi
hevosen hajoavan, saati sitte auran. Hiki noruu pitkin
miehen leukaperiä. Laiha hepo hätääntyneenä nytkii
ja pysähtelee, koettaen viimeiseen asti totella ajajan
kirouksia, olipa niissä tolkkua tai ei.

Tuolta suosaarekkeesta nousee yhä pontikkasauhu, vaikka keittäjät viime viikolla pötkivät Tuomaan edestä lipettiin, sellaista hamppua että yhdeltä akalta jäi pieksu risukkoon. Se oli huonoin länttäpieksu, mitä Tuomas ikinä oli nähnyt. Katsellessaan sitä ja polttimoa, ja nähdessään miten senkin kaikista välineistä irvisti surkein köyhyys, tuli Tuomaalle jonkinlainen äitelä säälinpuuskaus, joka kasvatti mahtipontisen teon: hän hoiteli kesken jääneen tislauksen loppuun, maistamatta pisaraakaan. Mutta kahlattuaan sitte suon vastaiselle rannalle hän sai jostain sivulta päin pyssynkuulan konttinsa läpi.

Joku irtain sana kimmahtaa Tuomaan tajuun alhaalta käsin, myllyn kupeelta. Sinne ovat paljaskintuiset tenavat kilvanneet paimentamaan käpykarjojaan. Heidän pajatuksestaan alkaa Tuomaan kalloon puikahdella pelottavan tuttuja mielikuvia. Ne johtavat ajatuksen lapsuuden aikaan, jota oli vaivannut kaiken epäily, jopa kuvitelma että koko ilmiömaailma oli vain harhanäky, koko olemassaolo vain harhaluulo. Sen pakkokuvitelman aiheuttama mystillinen pelko lienee ollut eräänä tekijänä ajamassa uhriin eteenpäin opinuralla. Tuomaan kylmä ulkokoh-

taisuus on tosiasiassa tarkoitettu puolustusasenteeksi harhanäkyjä vastaan: tässä on mies, jota ei liikuta muu kuin tosiasiaintoteaminen ja syitä myöten selittäminen.

Ja nyt nuo pahaiset tenavat ovat tahtomattaan panneet Tuomaan eteen kysymyksen: kumpi omistaa enemmän, Tuomas opissaan vai lapsi harhakuvisaan?

Kumpi on onnellisempi?

Eikö tunnu älyn konkurssilta niin monien viisaitten — varsinkin epäilijäin — takaperoinen kaipaus lapsuuttaan kohti?

Tuomaalla ei sellaiseen takaperoisuuteen ole halua eikä aikaa. Hän ei ole kaunosielu. Mutta hän kysyy itseltään: eiköhän eräs osa minua ole unohtunut myllyn tyvelle?

Poikanen tuossa eheällä riemulla levittelee karjaansa, vaikka varmasti tietää sen olevan vain pari kourallista männynkäpyjä. Olkoonpa niin että poikanen, järjen kannalta katsoen, leikkiessään vain voimistelee tulevia elämäntehtäviään varten — kuten kissanpentu kypälöidessään lankakerää — niin siinä leikissä piilee idullaan jotain inhimillisesti oleellista.

Millä sanalla se olisi käsitteellisesti määriteltävä?
Luultavasti on kysymyksessä n. s. sisäinen elämä.
Sielu? Mielikuvitus? Tunne?

On kysymyksessä jotain, joka täyskasvuisella ei tietenkään voi ilmetä noin kriiikkittömästi, mutta jota vailla ollen ihminen pelkää omaa itseään enemmän kuin kapista koiraa. Tuomas on senverran yksinäinen olio että jokainen joutohetki panee hänet silmäkkäin itsensä kanssa. Ja se on sietämätöntä. — Siinä taasen yksi syy, joka häntä piiskaa johonkin uurasukseen.

Mutta sietäisi omistaa sisäinen elämä, eli sielu, vaikka vähäinenkin. Eiköhän se olisi yhtä tosiolevaista kuin joku kallionkylki tai savikkokentura? Ja eikö sen omistaminen saattaisi levottomuuden sijasta tarjota jotain onnen tunnetta?

Sielukkuus ilmenee tiettävästi ennenkaikkea taiteissa, joita nimitetäänkin iloiseksi tieteksi. Mutta Tuomas tietää olevansa kykenemätön tutusta maise-
mastaan vastaanottamaan mitään sellaista, joita se ehkä jo silmänräpäyksessä antautuen tarjoaisi esimerkiksi jollekin runoilijalle, säveltäjälle, maalari-
lle. Tuomas on jollain tavoin sisäisesti sokea ja kuuro

mies. Maailma on hänelle vain sarja asioita.

Koko tahtonsa voimalla Puran Tuomas määrää nyt heti tapahtumaan jonkin vallankumouksen, tai herätyksen, joka äkkipikaa antaisi tuosta petäjäs-tä jonkin muun vaikutelman kuin paljassiemeninen havupuu petäjä, tekisi tuosta kalliosta jotain muuta kuin sarvivälkegabroa, panisi pellonpientareella juoksentelemaan menninkäisiä ja sinipiikoja, virit-täisi tuulen lauleskelemaan, järven hymyilemään, il-manrannat tanssimaan. Tai vaikkapa edes kivet kas-vamaan. Yleensä nyt pitäisi nähdä, kuulla tai haistaa joitain järjelle outoja kokemuksia.

Ehei. Turhaa. Tuntuu vain äsken hajotetun tun-kion tuoksu kesannolta, jota isäntä kyntää.

Tuomas laskeutuu varovasti alas korkealta tähys-tyspaikaltaan. Se oli hänelle liian korkea. Leikkivien lasten ohi hän kaartaa hyvin kunnioittavasti, tarkas-taen uteliaana sivulta päin noitten pienten velho-jen taikomisvälineitä. Tyttönen kannattelee rinnal-laan kahta rääsynukkea, niin ylvään pönäkkänä et-tä lyhyen paidan alta maha pullottaa paljaana napaa myöten. Nuket ovat kumpikin tehdyt yhdestä ainoas-ta vaatetilkusta, jonka keskelle on ensin pantu peru-

na pääksi, koottu sitte liepeet yhteen, ja perunan alapuolelta nivottu narulla kokoon, kaulaksi muka. Niin on olennolla pää, kaula ja hame, eikä tarvita muuta. — Poikien karja on kokoonpantu kerrassaan kuusen, männyn ja lepän kävyistä. Mutta jonkun niistä talatessaan ei sivullinen saattaisi aavistaa olisiko tullut ottaneeksi hengiltä orhin vai tamman, hiehon vai mullikan, pässin vai porsaan, vaiko ehkä parillaan kiekuvan kukon tai vieraalle tulijalle ärhentelevän koiran.

Tuomas on äsken vaatinut itseltään liikoja. Hänen pitäisi alottaa herätyksensä aivan lapsen kannalta lähtien.

Ehdittyään Rauvasmäen metsäiselle rinteelle saa geologi oudon mielijohteen. Hän rupeaa asiakseen kokoilemaan käpyjä, kiipeäpä kuusen latvasta hakemaan joukkoon oikein punanhohtavat rotuhevoset. Sitte hän tekee nenäliinastaan rääsynuken niitä paimentamaan. Kun hän häpeissään katsahtaa ympärilleen, hymyilee koko metsä. Se aivan tuoksu outoa pidätettyä iloa, joka on kuin käenmintun tuoksu. Tuomas sieppaa maasta kissankellon, ja kietaisee sen käpylehmän kaulaan, kuunnellen sitte henkeä pidät-

täin sen kilkatusta etäältä, etäältä sinisestä lapsuudesta.

TURKIT

I.

Kun joulun viettoon aletaan valmistua, ovat teinit ja ylioppilaat jo valmiit osaansa ottamaan. Laulut harjoiteltuaan, pitäjistä ja taloista etukäteen tapeltuaan, ovat he jättäneet kaupungin hetkeksi rauhaan kepposiltaan, ja hajautuneet maaseudulle, kullakin pari tyhjää haarapussia kietaistuna kaulaan ja harteille. Kaikkinäkevä jos olisit, ja noitten poikasten etäänntyviä askeleita kykenisit seuraamaan, näkisit heitä kaikilla ilmanäärillä patikoimassa lumisia kujia tai suksin viilettämässä umpihankia. Kivisen opintien taivalluksen lomassa kerjuutie on yhtä tervetullut heidän vatsalleen kuin nuorelle mielelleen, joka patukan varjosta vapautuneena uskaltaa hypätä kielen kärjelle rempseitten rallitusten muodossa.

Sellinen, tuskin aivan hurskaaseen menoon kuuluva rallittelu, ilmaisee metsätaipalia tarpovan oppivaisen yhtähyvin kuin jostain tupasesta raikuva virren tai muun joululaulun sävel.

Niin he kiertävät edeltäkäsin verottamassa pitäjiä, joitten ylitse useimmat vielä kerran kohdastaan saarnapöntöstä käsin jakavat tuomion ja armon sanomaa. Varakkaammat opin uurastajat ovat painuneet koteihinsa tai sukulaisiinsa, lepuuttaakseen aivojaan rasvaisen kinkun ja mustan jouluoluen ääressä. Mutta sormin saattaa lukea ne maaseudun pojat, jotka kaupunkiin jäivät, mikä mistäkin erikoisesta syystä. Yksi jääneistä on juniori Laurentius Kukkonen, eli Gallus, kuten hänet koulussa oli ristitty. Syy jäämiseen lie hänen kohdaltaan juuri siinä että hän vastikään on koroitettu novitsista junioriksi. Nyt hän on vanhempien maakuntalaisten palvelemisesta irti. Ikipäiviksi. Ja kykenee kenenkään häiritsemättä käyttelemään niitä lahjoja, joilla hyvät jumalat olivat hänet jo syntymässä varustaneet. Ne lahjat ilmenevät hänessä heleänä laulun äänenä ja taitona käyttää kitaraa eli luuttua.

Tapaninpäivänä Laurentius lojuu puolille päivin

makuutilallaan, vällyjen alla, lisäten tuontuosta kyl-
läisen olonsa tunnelmaa leivällä, läskillä ja oluella.
Molemmat huonetoverit ovat pussimatalla, ja nuori
mies siis senkin asians haaran puolesta omana herran-
naan. Päivän hämärtyessä, kun piippuun olisi taasen
tarvis iskeä tulta, hän unohtuu pitkäksi toviksi leikki-
mään tuluksillaan.

»Näin minä tässä leimahuttelen», tuumii tyytyväi-
nen poika, »leimahuttelen, jos haluttaa, annan kipi-
nän sammua, tai puhallan tuleksi. Mutta jospa nä-
mä kipinät olisivat kiiltäviä tähtiä, niin räiskyttelin
niitä koko huoneen täyteen, seinät ja katon kullan
paistaviksi, ja lattialle niin paksulta että saisi tähdissä
kahlata. Sitte kun soittaa helskyttelin, jotta kaikki se
komeus vipajaisi ja värjäisi, niin saisi vaikka kunin-
gas tulla katsastamaan käykö laatuun vaihtaa olemis-
ta Laurentius Galluksen kanssa. Sanovat että kunin-
gasta jäytää leini ja ikävä. Minua jäytää vain ikävä,
mutta sekin tuntuu onnelliselta ikävältä.»

Laurentius on tosiaankin tämän siunatun joulu-
loman aikana päässyt osalliseksi nuoruuden onnel-
lisimmasta ikävästä. Kun hän kurottaa seinältä luut-
tunsa ja päästelee sen kaulasta irti punaisen nauha-

ruusukkeen, paljastuu solmun sisimmästä kätköstä tupsunen kullankeltaisia suortuvia. Ne ovat nuoren porvarisneitosen ujo lahja, josta koko muulla maailmalla ei ole tajua ei tietoa. Miksei siis Laurentiuksen kurkku, joka lienee jo kerinnyt laskea lävitseen monenkinkirjavia loilotuksia, nyt taipuisi arastellen koikeilemaan hempeimpiä piiskutuksia, mitä tunteisiin tuohtunut ihmismieli on jaksanut kantaa tänne pohjoisille ilmanäärille asti.

Illan ehdittyä pimeille tiimoilleen on Laurentius kamaristaan siirtynyt raatihuoneen kellarin pöydänkulmalle. Toinen polvi toisen yli heitettyinä, nilkka nytkäen soiton tahtia, hän siinä pelaa ja laulaa kolikoita hattuunsa, joka pöydällä odottelee anteliaita käsiä. Suurilla pyöreillä silmillään hän tuijottaa ties minne läpi tupakan sauhun ja hikeä helmeilevien kiviseinien. Siitä ei pelimannilla ainakaan ole aavistusta että pöydällä, joka hänen istuimenaan toimii, ja joka on läjäpäin täynnä haarikoita ja tinatuoppeja, suuri olutlaimisko pyrkii levenemään hänen paka-roitaan kohti. Uhkaava kieleke toki työntyy parahiksi hiukkasen sivulle, ja siitä pöydän reunan ylitse lirishten tyhjentää koko lammikon lattialle.

Vasta pelinsä lopetettuaan laulaja huomaa krouvin käyneen melko hiljaiseksi. Haaveittensa rohkaisemana hän oli tullut pistäneeksi vähän omiaan tuttuun Anteruksen ja neien tarinaan, johon hänellä lisäksi oli omatekoinen konstikas säestys.

»Kyllä se — luteita krassaa — se laulu», mutisee paksuniskainen seppämestari.

Siitä laukeaa kohta muitakin suita: »Heläytä jo iloisempi luritus.» — »Hei, poika, tuleppas kulahuttamaan reiniläistä.» — »Ojenna sitä hattuas tänne päin.»

Mutta tuolta pöydästä, jossa kolmihaarainen kynttilä juhallisesti leluttaa, sieltä kuuluu raatimies Harjapää vaativan oikeata joululaulua. Vaatimuksensa vahvistukseksi ukko keikistää välkähtelevää tuoppiin ja sivelee pitkää partaansa, joka välkehtii sekin hänen ryntäillään kuin hopeisina kuplina poreileva putous. — Laurentius näppää kitaraansa, alottaen tutun virren:

In dulci júbilo.
Nyt on iso ilo,
Maailman messias makaa
In praesepio,

Paistaa kuin aurink' armas
Matris in gremio:
Alpha est et o,
Alpha est et o.

Virrellä on sellainen arvaamaton vaikutus itse lukkariin että se kokoaa hänen hajamielisen haaveilunsa yhteen kiinteään näkyyn. Neitseän hän näkee, muodoltaan tutunomaisen, lapsi povellaan ja kaksi keltaista palmikkoa olkapäillään. Siitäpä veisuuseen uhoaa sellainen tartuttava lämpö että muitakin ääniä yhtyy lauluun, joka lopullaan jo pyrkii jymisyttelämään kellarin holveja kuin kirkossa ikään.

Pahaksi onneksi sattuu kaupungin urkunisti olemaan illanvietossa mukana. Se mies pitää pelaavia ylioppilaita ammattinsa luvattomina kilpailijoina. Urkunisti sieppaa kitaran, alkaen hullunkurisesti matkia jalan keikutusta, pään liikkeitä ja muita Laurentius-paran eleitä, pelkästä innostuksesta johduneita. Kun Laurentius koettaa kiskoa soittokapineensa pois pilkkaajalta, katkeaa kitaran kaula nauhoineen ja sinne kätkeytyine aarteineen urkunistin käsiin. Poika suuttuu, lyö kopankin mäsäksi kiusahengen päähän, ja tempaa rajusti kaulan itselleen.

Huovit, pitkästä pöydästä, nousevat jatkamaan kohtausta, paiskaamalla urkunistin ulos ovesta. Eikä raatimiehillä kynttiläpöydässä näy olevan mitään sitä vastaan.

Mutta Laurentius tarkastelee surullisena luuttunsa jäännöksiä. Ei niistä keräänny isosti muuta mukana vietävää kuin kielet, jotka hän kiertää taskuunsa, ja nauharuusuke, joka piiloutuu johonkin povea vasten.

»Uusi luuttu pojalle, talari mieheen!» huutaa joku.

Laurentiusta ruvetaan lohduttelemaan, hänen päänsä juotetaan täyteen, ja hattuun kerätään sellainen paljous käypää rahaa että sillä ostaisi vaikka kaksi luuttua. Muutamalta penkiltä löytyy vielä isännättömät puoliturkit, jotka tietysti ovat urkunistin jättämät. Ne julistetaan yhteisellä päätöksellä Laurentiuksen omaisuudeksi, kiskotaan hänen päällensä ja tungetaan rahat sinne taskuun. Sellaistahan saattaa sattua humalaisten kesken, samaten kuin sellaista että Laurentius, tämän liioitellun hoivailun jälkeen, unohdetaan kokonaan. Hän jää nuokkumaan lavitsalle, pää täynnä somaa huminaa, tyhjä tuoppi nenän alla. Nenä painuu tuoppia kohti, nytkähtää pään mu-

kana hetkeksi pystyyn, kunnes sitte vähitellen ja lopullisesti vajoaa tuopin sisään.

Siinä Laurentius yhä näkee autuuden unia, kun nurkkalavitsalla eräs toinen nukkuja heräilee. Se on raatimies Heinrichi, joka sinne omia aikojaan kuu-kahti, jo tiimoja takaperin, liian perusteellisen juhlimisen jälkeen. Heinrichi herra juhlii harvoin, mutta silloin tyhjentäen haarikan mahdollisuudet kerrassa pohjaa myöten. Hänellä on vanhoillaankin sellainen raju ja kiivas luonto, jos lie omat ikäväsäkkien, leskimiehenä. Nyt hän on herännyt kylmään ja pään jomotukseen. Hän etsii muristen turkkejaan. Kun ei niitä mistään löydy, nostaa ukkeli rymyn, päästellen tullikivelle käryviä sanoja, joitten joukossa »varas» on kaikkein lievimpiä.

Kun Laurentius pöpperöissään saa reväistyä silmänsä auki, näkee hän edessään pystyssä törröttävät hylkeen viikset, punaisen nenän ja verestävät silmät. Viiksiharjan alta puhisee vihaisiä sanoja. Sama vihollinen riuhtoo häntä rintapielistä ja repii turkia päältä. Laurentius panee tietysti vastaan, kykene-mättä hituistakaan tajuamaan ahdistelun syytä. Siitä nousee tappelu, jota erinomaisella mielenkiinnolla

seurataan, koska toinen osallisista on kunnianarvoisa raatimies. Se arvo ei kylläkään suojele hyökkääjää, kun pöpperöstään heräävä poika puolestaan alkaa läimäytellä. Mutta kun Heinrichi-herralle säntää toisia arvokkaita virkaveljiä avuksi, niin silloin Laurentiusta mukiloidaan kuin heinäsäkkiä. Kapakeksijäkin vielä ovelta huutelee kaupungin vahtimiehiä ottamaan varasta kiinni.

Jopa taitaisi musikantille käydä ohraisesti, jollei pari rotevaa huoviupseeria puuttuisi asiaan. He tarttuvat Laurentiusta käsipuoliin, lennättävät ovelle, ja neuvovat: »ala nyt juosta; etkös näe että se on raatimies».

Ja Laurentius, nähden neuvon hyväksi, juoksee minkä käpälistä pääsee pimeään kadun turviin, räntäsateen läiskiessä vasten silmiä.

II.

Raatimies Heinrikki Mieleisen ylliskamarissa pitää asuntoa hänen ainoa tyttärensä, Katriina-neiti. Tukeva sänky ottaa huoneesta miltei kolmanneksen. Muusta sisustuksesta sietää mainita Saksanmaalta tuotu korupöytä, kultapuitteinen peili, maalauksilla kukitettu arkku, ja pari siroa jakkaratuolia, joista toisella huoneen valtiatar istuu, vavisten kuin kukkainen myrskytuulella. Hänen soma povensa soutaa kiiwaasti.

Mutta hän ei itke.

Mielenjärkytyksen syy on siinä että tämä neitsyt-kammio, johon ei vielä tiedetä vieraan miehen jal-kaansa astuneen, on nyt saanut vieraakseen mies-henkilön. Lisäksi vieras on piilossa tuolla sängyssä, johon Katriina-neiti omin käsin hänet kätki. Ja lisän lisäksi se vieras on takaa-ajettu varas ja tappelija. Ei-kä asiaa paranna sekään että vierailija on varastanut Katriinan omalta isältä saukonnahkaiset pikkuturkit, joita pahantekijä yhäti kantoi päällään, tänne akku-nasta kiivetessään.

Onhan siinä kauhistusta kerrakseen.

Mies itse kyllä vannoi olevansa syytön, ja senhän Katriina niin kernaasti uskoo, mutta Herra ties, mitkä ovat seuraukset, jos vahtimiehet jo tuossa tuokiossa kolistelevat rappusia.

Miehellä siellä sängyssä ovat vähintään yhtä tukalat hetket. Eihän se mies tietysti ole vaarallisempi olento kuin Laurentius-parka, mutta ei hän osaa ollekaan iloita pelastuksestaan.

Häntä kaduttaa mieletön päähänpisto paeta juuri tänne. Mutta onhan silti ymmärrettävää tämä: kun kohmeloinen pää aamusella keräilee kokoon illan tapahtumia, ja parailaan suunnittelee millä peijakkaan tavalla saisi turkit kunnialla toimitettua omistajalleen, kun silloin jyskytetään ovilautaan, ja kuuluu uhkaavan rämeitä manauksia, niin kyllä pakotie johtaa akkunasta vajan katolle. Entäs edelleen? No esimerkiksi vastapäiselle ullakon katolle, jonka puitteitten takana mielitietty asuu. Semminkin, kun sitä tietä pilkottaa vielä mahdollisuus reilusti puhdistaa maineensa niin neitokaisen kuin tämän isänkin silmissä.

Sentapaista hätäistä suunnitelmaa myöten on Laurentius siirtynyt paosta hyökkäävään puolustukseen,

ja päätynyt päätäpahkaa, kuin ilmasta pudoten, mielitiettyensä vuoteeseen, patjojen ja peittojen alle. Ennen hän on saanut osakseen vain akkunasta pudotetun suortuvan, nyt on suortuva vetänyt hänet mukanaan samaa tietä ylös. Ja nyt hän saa pakosta imeä kylläkään nenäänsä hienoa, ujoa neitseellisen ihon tuoksua, joka patjoista leviää. Sepä niin, tuo neidon ikäänkuin ruumiillinen, luottava läheisyys, pakottaa Laurentiuksen uuteen todellisuuteen, jota hän nyt oudoksuen huomaa harkitsevansa kahden puolesta. Hän oli lyönyt raatimiestä, joten on selvä ettei siitä teosta kunnian kukko laula. Mutta vielä vaarallisempaan tilanteeseen hän on Katriina-neidin saattanut. Laurentius rukoilee Jumalaa auttamaan täältä vielä kenenkään keksimättä pois, jotta rangaistus kohtaisi vain syyllistä itseään, ja Katriina säästyisi.

Koko päivä kuluu molemmilta sellaisessa jännityksessä, että illan vaihtuessa yöksi, ja talon rauetes-
sa uneen, he ovat aivan uupuneet kuin sairaat kuumetaudin jälkeen. Silloin he vasta ensikerran lähestyvät toisiaan. Ja ratkeavat itkuun. Ei kumpikaan oikeastaan tiedä mistä syystä toinen itkee, mutta yhteiset kyyneleet lähentävät ihmeellisesti. He tarttuvat

toisiaan käsiin, ja siinä sängynlaidalla istuen he nimittävät toisiaan sinuksi. Mutta vielä useammin he puhuvat monikossa: me — voi, miten me tästä selviämme. Eilisillan tapahtumat Laurentius kertoo tarkalleen, mikäli jaksaa niitä muistaa.

He näkevät miten pilvet ohenevat ja tähdet yhä monilukuisempina rupeavat tuikuttamaan. Tähtien utuisessa valossa he katsovat toisiaan. Eivät he ole surullisia, jos ei iloisiakaan, sillä kummankin rintaan on pesinyt varma vakaumus että juuri me kaksi tässä olemme maailman onnettomimmat ihmiset. Sen he kuiskaavat toisilleen, ja sen vahvistukseksi heidän huulensa yhtyvät ensimmäiseen kömpelöön suudelman. Kumpi sen antoi, kumpi otti, siitä lienevät tähdet vielä tänä päivänä eri mieltä.

On selvää etteivät nämä kaksi ihmislasta saata kauan välttää yllättävää havaintoa: he tuntevat toisiaan tuskin muuta kuin nimeltä. Siitä seuraa kahden muistojen maailman arasteleva aukeaminen toisilleen, päätekohtanaan tuolloin tällöin: »muistatko?» Silloin on taas muistoissa päädytty silmäysten ja myöntämielen ilmausten vaihtoon kahden ullakkoakkunan välillä. Ja nyt vasta Katriina-neiti punastuu ak-

kunasta pudotettua suortuvaansa. Sitä tapausta ei tapahduttajatar vieläkään kykene itselleen selittämään.

Jo kuuluu vartijain rummutus ja aamuhuuto kadulta. Renkituvan pieneen lasiin rävähtää tulen kajastus. Nyt viimeistään pitäisi Laurentiuksen lähteä. Mutta näissä rupatuksissa on unohtunut kokonaan käsittelemättä se juttu, jota varten hän tänne asiakseen oli kiivennyt. Sitäpaitsi ei koskaan lähtö mistään paikasta ole tuntunut niin vastenmieliseltä kuin nyt. Laurentius jää kuihkasemaan suunnitelmiaan vielä hetkeksi, edelleen hetkiseksi, ja se hetkinen jatkuu yhä, kun päivä alkaa valeta. Silloin ovat lempiväiset päässeet pohdinnassaan yksimielisyyteen siitä että turkit ovat toimitettavat omistajalleen salaa — ehdottomasti salaa. Mutta kerkiää tulla kirkas päivä ennenkuin on päätetty että turkkien mukana seuraa kirje, sävyltään nöyrä ja kohtelias. Siihen tulokseen kerittäessä on Laurentius jo toistamiseen upotettu eiliseen kätköpaikkaansa, tai oikeammin hän kuuntelee valmista päätöstä, jonka armahainen sanelee sinne patjojen väliin. Sellaistakin saattaa sattua, kun mies ei enään yksin harkitse asioitaan.

Ei voi kieltää ettei Laurentiusta jo nukuttaisi piilossaan. Mutta hän koettaa urhoollisesti pysyä valveilla, aikansa kuluksi jykertäen puukollaan reikää sängyn pohjalautaan. Sitä tietä näet pääsee hengittämään raitista ilmaa, kuulepa vielä Katriinan askeleetkin, milloin tämä poikkeaa yliskamariin.

Katariina on nimittäin tänään tarttunut tavailisiin askariinsa talossa. Hän suorittaa ne vähintään yhtä täsmällisesti kuin ennenkin, vaikka tietysti vakavampana ja kalpeampana. Mutta hänen sinisiin silmiinsä syttyy äidillinen hellyys, kun hän askareittensa lomassa pujahtaa yliskamariinsa, aina jotain tuomista piilotettuna myttyseen tai puseron alle. Ja Laurentius pistelee poskeensa hyvällä ruokahalulla imelälimppua, joulukinkkua ja muuta herkkua, ryypäten hopeatuopista palan paineeksi väkevää, poreilevaa olutta. Katriina ryypää myös, suipistaen sievästi huuliaan. Ja he ovat hyvin onnettomat.

Hämärän tullen kaivetaan ne kirotut turkit esille piilostaan arkun pohjalta. Siellä taskussa ovat yhäti tallella kaikki luutun oston kerätyt rahat, yhteensä yhdeksäntoista talaria. Ne jätetään sinne, ja Laurentius kirjoittaa lisäksi kauneilla kiemuraisilla kir-

jaimilla melkoisen pitkän katumuskirjeen, jossa hän selittää tekonsa, ja pyytää sitä anteeksi, tarjoten vielä nuo yhdeksäntoista talaria korvaukseksi kivusta ja särystä, jota tosin ei voitane rahalla korvata, mutta jonka sovittamiseksi hän, Laurentius, kuitenkin täten rohkeaa tarjota kaiken maallisen omaisuutensa, ellei nyt oteta lukuun kolmea kirjaa ja yhtä ylimääräistä vaatekertaa. Anteeksiannon merkiksi olisi Herra Raatimiehen seuraavana päivänä pidettävä turkit päällään.

Siihen tapaan, lyhyesti selostettuna, kiemurtaikse kirjeen sisällys. Laurentiuksen on luettava se alusta loppuun Katriinalle. Tämä vakuuttaa että se on äärettömän kaunis ja äärettömän ylevämielinen — miksei olisi, koska tottapuhuen juuri kirjoitustaidoton Katriina on määrännyt siihen sekä yleissävyn että useimpien lauseitten sisällön ja muodon. Neito tietää että sellaisen kirjeen täytyy mahtavasti vaikuttaa isään, semminkin kun ei tämä näy ottaneen juttua kovin raskaasti, eikä siitä mitään kuulu kotona mainineen.

Kirje pannaan rahojen naapuriksi takin taskuun. Ja odotetaan yötä, kuin pahantekijät. Vasta sitte kun

vahtimiehet kadulla ovat vaatineet kaikkia kunnan ihmisiä levolle, rummuttaen ja hoilaten tutun huutonsa: »kelloo — on kymmentää — lyönyy», vasta sitte lähtee Katriina saattamaan onnettomuuden vaatekappaleen isänsä vaatenaulakkoon. Mutta pahan onnen pitää satuttaa niin että neito pimeässä hapuilussaan matkaansaattaa liiallista kolinaa aivan isän ovensuussa. Tämäpä hypähtää vuoteestaan kuulos-tamaan kuka siellä näin tavattomaan aikaan on liikkeellä. Tyttö lähtee pakoon, ja kompastuu ensimmäiseen kynnykseen. Siitä raatimies tavottaa niin hänet kuin kadonneet turkkinsa.

Seuraa tutkinto ja tunnustus. Eihän tyttöroukka taida mitään salata, kun lakituvan metkut osaava mies hänet kysymyksillään pauloo ja isän käskyvalalla pakottaa vastaamaan.

Heinrikki-herra, vaikka mainitaankin tuittupäiseksi, ei pohjaltaan ole ollenkaan pahimpia miehiä. Tosin hänen hylkeenviiksensä jo uhkaavasti nousevat pystyyn, ja silmät pullistuvat, mutta hän ei mahda mitään sille että tytön kertomus hykähdyttää rinnassa liikkeelle joitain ehkä liikuttavia mielikuvia, jotka kieltävät ottamasta asiaa tähdättäväksi järeimmällä

kanuunalla. Hän kysäisee vielä tyttäreltään, noin ohimennen, joitain yksityiskohtia oleskelusta siellä ylikamarissa. Sitte hän ei voi enään tuketa iloisuuttaan, vaan hohottaa ääneen.

Katriina-neiti, jossa jo oli päässyt alulle uhka ja vastustushalu, hämmästyty isänsä käytöstä niin ettei ollenkaan tiedä mitä ajatella.

»Kuuleppas, neitiseni», sanoo raatimies. »Jollet sinä vehkeilis isäsi selän takana, niin olisin miltei ylpeä sinusta. Mutta pojanmöllin järjenjuoksua minä en käsitä.»

Sen tarkemmin ei raatimies ilonsa syytä ilmaise. Kun Katriina änkyttää: »Ettekös, isä, sitte olekkaan vihainen hänelle?», tulee vastaukseksi: »Tietysti, totta kai sinun mieliksesi on oltava äkäinen teille molemmille, mutta eihän teille silti saata nauramattakaan olla.»

Ja niin on tullut loppuselvityksen vuoro. Se tapahuu silläkeinoin että tyttö itse saa lähteä hakemaan vierasta tilinteolle. Sillaikaa Heinrichi-herra mieteksii mitenkä nyt näppärimmin kääntäisi pojan naurettavaksi tyttärensä silmissä.

Kun molemmat nuoret lähestyvät, eivät he tulek-

kaan käsikädessä, kuten kiireessä vastikään kerkisivät päättää. Omituisesti epävarmoina he tirkistelivät lattian rakoihin, ikäänkuin siellä olisi jotain syvällisen mielenkiinnon arvoista. Laurentius määrätään kertomaan myöhäisen vierailunsa laatu ja tarkoitus. Raatimiehen viileät sanat auttavat häntä pulapaikoissa, ystävällisesti. mutta sillä seurauksella että poika häkeltyy, rupeaa hikoamaan, ja vilkuilee avuttomana kanssarikolliseensa. Tämä punehtuu. Silloin raatimies sanoo kuulleensa jo kylliksi. Hän koettaa haukotella, näyttääkseen muka välinpitämättömältä. Mutta heti puhumaan ryhdyttyään hän vilkastuu, alkaa astella edestakaisin, siristelee silmiään, ikäänkuin katseellaan jo edeltäkäsikin tarkaten sanojansa — silloin kun ne vasta henkitorvea myöten puolikypsinä ovat nousemassa kurkkuun ja kielelle.

Puhe alkaa huomautuksella ettei hän ainakaan aio olla herra ylioppilaan narrina eikä uskoa että vahvimiehet olisivat pahaisten turkkien takia mellastaneet herra Galluksen oven takana. Eihän turkkien katoamisesta ole viranomaisille mitään ilmoitusta tehty. Herra ylioppilas saisi ehkä nuorilta tuttaviltaan, tai ystäviltään huoveilta, parhaiten tietää keitä olivat

ne rauhanhäiritsijät. Siihen menen raatimies kehoittaa neitiä ja herraa sanomaan hyvästit ja hyvät yöt toisilleen, samaten kuin hänellekin. Laurentiuksen hän pyytää hyvällä omallatunnolla omistamaan rahansa, joita minä, sanoo raatimies, en voi ottaa vastaan, kun en ole mitään kipua kärsinyt enkä selkääni saanut. Lopuksi hän pyytää vierastaan vastedes käymään taloon sisälle mieluummin leveimmän oven kautta kuin akkunan.

Raatimies tietää näillä muutamalla lauseella suorittaneensa vain sievän asianajotempun. Julmuudestaan tietämättömänä hän uteliaasti odottaa saalistaan, tytöltä naurahdusta, pojalta punastumista. Hän saa ne, ja tietää sillä hetkellä asian olevan lopussa.

Ei Laurentiuskaan ole niin pöllö ettei älyäisi rakastajan, joka on joutunut naurettavaksi, näytelleen osansa loppuun. Hänellä ei ole puhtia oikaista pilkkaavaa julmuria, osottamalla että siitä hetkestä alkaen, kun hän kiipesi akkunasta sisälle, ei enään ollut kysymys turkeista eikä vahtimiehistä, vaan kahdesta ihmisestä, jotka olivat istuneet kylki kyljessä, tehneet yhteisiä tuhmia päätöksiä ja yksissätuumin kirjoittaneet yhtä pitkän kuin hassun kirjeen. Mutta nämäkin

tosiasiat tuntuvat nyt niin avuttomilta, ja turkkihistorian mukana nauruun joutuneilta, että niitten soveltaminen sanoiksi ei maksa vaivaa. Laurentius puistaa päätään, jotta pitkä tukka hulmahtelee olkapäillä.

Mitä poika ei puhu, sen sanoo katse, josta välähtää jotain muutakin, ehkä uhkan häivettä siihen suuntaan että toinen kerta saattaa vielä antaa toisen tuloksen. Raatimies tietää varsin hyvin sellaisen uhkan vaarattomuuden — se on tavallisimpia ilmiöitä ihmisten maailmassa — mutta sittenkin hänen tuntoonsa, johonkin haalistuneitten muistojen kohdalle, sattuu pieni pisto, joka panee hetkiseksi miettimään tuliko tässä jaettua oikeutta vai vääryyttä.

Niin erotaan, jokainen piinautuneessa mielenvireessä. Laurentius ottaa yhdeksäntoista talariansa, ja saapastaa ulos yöhön. Jäiset katuvietteet livettävät askelta. Kuun sirppi kiiltää suoraan edessä kuin toivon mesileipä, jota epäily on järsinyt niin ahneesti että kapea kannikka enään on jälellä.

III.

Tämä tarina saattaisi loppua kolmeen tosiasiaan, jotka ovat seuraavat.

Laurentius on pestautunut aliupseerina valtakunnan sotajoukkoihin, vieraille maille, ja sen tien kadonnut tietymättömiin. Katriina on noussut suureen kunniaan, koska hän jo nuorella ijällä naitettiin kaupungin pormestarille, ja on neidosta paisunut pulskarouva ja neljän terveen lapsen äiti. Heinrichi-herran haudalla ruusupensas kukkii jo toista kesäänsä.

Niinollen voisi luulla näitten kolmen henkilön kohtaloitten välimatkoillaan osottavan jo vähintään tähtitieteellisiä mittalukuja. Mutta ihmiset, jotka keran ajassa ovat yhdenkään väkevän tuokion yhteen eläneet, ilmentävät siitä johtuvaa syyn ja seurauksen lakia kukin elämänsä tien etenevissä harppauksissa. Niinpä Katriinaa tuskin ilman edelläkerrottua tapusta olisi niin nuorena naitettu. Tuskin raatimieskään niin levollisena olisi kallistunut turpeen alle. Taasen Laurentiuksen kohdalta on varmaa ettei ilman samaa alkusyystä hänenkään personansa täl-

lä hetkellä hollantilaisen karavellin päällikkönä seilaisi entistä yliopistokaupunkiaan kohti. — Kahden muinaisen rakastavaisen johtotähdet siis taasen ovat lähentymässä. Tarina tietää kertoa vielä jotain.

Lupakirjan esitettyään ryhtyy kapteeni myymään laivastansa Intian tuotteita ja Hollannin palttinaa, joitten tilalle lastataan turkiksia, talia ja tervaa. Kapteeni pystyy tulkitta puhuttelemaan rahvasta ja vierailemaan säätyläisperheissä, sillä hän taitaa maan kieliä. Tosin tämä taito — samaten kuin arpinen naama — ovat oikeastaan epäilyttäviä ominaisuuksia, mutta voittoisana vastapainona ovat kapteenin verkset tiedot suuresta maailmasta. Ja niin käy että jo kolmannen illan tullessa hänet nähdään kutsuttuna vieraana astuvan sisälle pormestarin taloon, jossa vietetään nimipäiväkemuja.

Jos hitoistakaan aavistettaisiin mitä suunnitelmia kapteeni kallossaan perimmällä hautoo, ei häntä ainakaan kutsuttu olisi. Jo ovelta alkaen hänen silmänsä ja korvansa etsivät talon rouvaa. Mutta tapahtuu niin että odotuksen kultaamassa kohtauksessa tapaa toisensa kaksi ventovierasta.

Ei tiedä rouva huultensa koskaan puristuneen

tuon miehen huuliin.

Vaivoin kykenee kapteeni keksimään häiveen entisen Katriinan piirteitä tuossa leveälanteisessa porvarisrouvassa, jonka hyvinvointi tekee vastenmielisen pöhistyneen vaikutuksen ja jonka itsetietoinen äänenkäyttö levittelee kuultaville sisällyksettömiä, pöhöttyneitä sanoja.

Kun entinen Laurentius Gallus illan kuluessa toteaa rouvan teeskentelevän, riitelevän, syövän sokerileipiä, kehuskelevan lapsiaan, ääneen vaativan mieheltään palveluksia, niin hän mielellään vetäytyy yhä syrjemmälle. Sieltäkäsän hän kerran huomaa miten herra pormestari suutelee rouvaansa vasemmalle puolelle kaulaa. Ja vieras nauraa miltei ääneen, sillä siinäkohtaa kaulassa on pieni luomi, jota joku muukin aikoinaan lie huulin koskettanut. Tällä kertaa Laurentius on mielellään vain vieras talossa.

Vanhin tytär, noin kahden-kolmentoista vuotias, on muodoiltaan ja eleiltään pienoislajennos entisestä Katriinasta. Laurentius hyväilee nauravin silmin tuota pikkutärkeää tyttöä, tyytyväisenä tuntemattomuutensa turvallisesta välimatkasta. Aitelä haikeus — jostain ijäksi menneestä — joka häneen jo yritti

päästä käsiksi, väistyy kuin sumu merituulen edestä. Hän siunaa mielessään raatimiehen muistoa, ja erityisesti raatimiehen turkkeja.

Tuskin tarvinnee mainita että kapteeni heti seuraavana aamuna laivallaan panee työt soimaan. Kun alus viikon kuluttua laitamyötäisessä suuntaa merelle, viipyilee hän myöhään yöhön kannella. Rakas suolan tuoksu paisuttaa sieraimia. Hän hyräilee merimieslaulua, kunnes äkkinäisestä mieleenjuotumasta poikkeaa kajuuttaansa. Tultuaan sieltä takaisin parraspuulle hän heittää mereen jotain keveää, joka jää laineille keinumaan.

»Se lienee joskus ollut punainen», hymähtää hän.

ONNETTOMUUS

Suuren kaupungin ihmispaljoudessa on Niemiskä häviävän pieni olento. Tuskin kukaan teistä tainnee häntä tuntea, ja vaikea häntä olisi löytää, vaikka osotteinkin saisitte tietää. Asia kun on sillä tavalla ettei hänen ovensa päällä ole mitään lukealain numeroa eikä asukkaan nimeä.

Mutta jos teillä sattuisi tuttavias olemaan siinä lähistöllä, niin ehkäpä emäntävään puolella — ainakin pyykkipäivinä — hänen nimeään mainittaisiin, ja mainittaisiin kunnialla. Onhan hän ammatiltaan pyykkerska eli suomalaisittain pesijätär. Ja sen ammattinsa mukana hän on asumaankin joutunut niin peräti piiloiseen paikkaan ettei edes posteljooni mahataisi häntä hevin keksiä, jos nyt sellaiselle kuin Amalia Niemiselle jotain kirjeen tapaista sattuisi postimiehen pussista liikenemään.

Tuon kivimuurin portista tuosta kun poikkeaa sisälle, ja sitte kun kääntyy vasempaan, niin sieltä pihan nurkkauksesta muuan ovi johtaa pesutupaan, joka on puoliksi maan alle upotettu. Sieltä Niemiskän

löytää miltei aina päiväsaikaan, sillä pesutupa kuuluu ikäänkuin toisena huoneena hänen lokaaliinsa. Se on hänen työhuoneensa, ja vasta sen läpi mentyä päästään varsinaiseen asumukseen, joka ei kyllä ole liialla koolla pilattu, eikä valon puolesta ylellinen, mutta laatuunkäypä pesä silti vähäväkisellem eläjälle.

Katsokaapas vain miten siisti se on! Kun pesutuvan märeältä asfaltilta nousee kynnyksaskelman ylemmäs ja oven aukaisee, niin siinä on heti silmää viihdyttämässä matot lattialla, uutimet akkunassa, pöydällä valkoinen liina, seinillä kukkatapetit, joissa ei tahraa näy. Puhtaudesta Niemiskä pitää. Ja kukkia hän rakastaisi myös, hän kun on maalta kotoisin. Mutta täällä ainaisessa hämärässä kukkaset viettävät niin kituvaa elämää ettei Niemiskä henno sitä nähdä. Senpätakia saavatkin tapetit ja pari paperikukkakimppua pitää huolen hänen salaisen kaipuunsa ylläpidosta.

Toistakymmentä vuotta on jo ajan siipi pyyhkinyt matkaa siitä syyspäivästä, kun punaposkinen maalaistyttö tuli tähän kaupunkiin. Ja vaikka poskien puna on jo aikoja sitte haalistunut, maalainen puheenparsi unohtunut, ja vaikka se tyttö sitte kunniallisesti

joutui naimisiinkin, niin kaupunkiin hän ei tunnu oikein koteutuvan, ihme kyllä, sillä tavallisestihan ne, jotka kerran ovat jalkansa asfaltille astuneet ja hatun päähänsä painaneet, ne harvoin enään kaipaavat takaisin rapakkoon ja lehmän häntään. Mutta Niemiskä onkin tavallista vakavampi ja uskollisempi ihminen. Jos hän olisi niin oppinut että hienoa puheta-paa ymmärtäisi, voisi hänen taivaspassiinsa hyvin-kin merkitä että hän on tavallista syvätunteisempi luonne.

Tällä kertaa hän taasen häärää pesutuvan höyryssä, valmistamassa muuatta sellaista lumivalkoista pyykkiään, joka rouvien kesken kunnialla mainitaan, mutta josta hän itse suostuu vastaanottamaan vain sen todistuksen että työ on hyvin tehty, ja tekijä palkkansa ansainnut. Hän on uskollinen vähässään, tämä Niemiskä.

Mutta sanoimme että Niemiskä on jo kerinnyt mennä miehelle. Niin on. Siitä merkkipäivästä tuli viime Mikkelinä kuluneeksi neljä vuotta umpeen. Hänen perheensä löydämme sieltä asuinhuoneesta eli kamarista. Kaksi henkeä heitä siellä vain on, mies ja lapsi, ja se mies lullaa makuultaan sitä lasta. Niemi-

sestä, miehestä, on tullut perheen lapsenhoitaja, pakosta on tullut, kun tapaukset kerta ovat niin ikävälle solmulle kiertyneet ettei hän paljon muuhun kykenisikään. Oli hän vielä hääpäivänään pulska mies, ammatiltaan rappari, sellainen, jolle kivitaloja rakennettaessa maksettiin roimasti palkkaa. Mutta kerran vain hänen piti hojeltua telineeltään alas, ja siihen turmaan raukesi miehen puhti. Miehestä tuli loppuiäkseen rampa ja akkansa elätti. Tämä asia olkoon nyt näinikään sanottu suoraan. Siten vain käy tajuttavaksi että putoamisessa katkesi mieheltä muutakin kuin reisiluu ja selkäranka. Siinä katkesi hänen iloinen luontonsa.

Ei tuntisi entistä Niemistä tuossa miehessä, joka sanattomana lojuu vuoteellaan, ja jos päiväkausiin mitä murahtaa, niin kieleltä pelmahtaa katkeruus koko huonekunnan ja koko maanpiirin yli. Tämä maa, jolla ihmiset asuvat, ei ole Niemiselle nykyisin mikään outo käsite. Aikansa kuluksi hän on selaillut läpi kirjan jos toisenkin, mieluimmin sellaisia, joista käy selville miten kierosti järjestetty tämä maailma ylipäättään on. Saiturin ahneudella hän kokoaa kalloonsa kaiken ihmispahuuden ja kohtalon vää-

ryyden, jott'ei mitään jäisi, jota ei voisi kirotta. Sellainen maailman ruotiminen kehittää havaintokykyä. Mitään yhtenäistä ajatusjärjestelmää ei Niemisen tiedoilla kylläkään rakenneta, mutta niillä värkätään irtaimia iskulauseita, jotka terävinä puukkoina putoilevat kurjan maailman päälle. Muu maailma ei Niemisen iskulauseista onnekseen mitään tiedä, ja jos tietäisikin, ei taitaisi niistä paljoa piitata, mutta tämän pienen kamarin huonekuntaa ne leikkovat päivin, viikoin ja pitkin vuosin, eniten tietysti Niemistä itseään, joka samojen päivien, viikkojen ja vuosien matkassa on käynyt yhä kärtyisemmäksi. Siitäpä syystä ihmisetkään eivät hänelle enään tuo lasinleikkaustyötä yhtä kernaasti kuin alussa, tapaturman jälkeen, kun hän paremman puutteessa sitä ammattia ryhtyi harjoittamaan. Hän saa häiritsemättä yskiä oman tulikivensä katkussa — ja lullata lasta.

Se lapsi on aikansa kitistytään ratkennut räähymään. Mutta nyt se jo nukkuu, vesikarpalot poskillaan. Nieminen antaa lullan itseksensä huojahdella loppuun ja katselee vuoteensa reunan yli lasta.

»Kukahen roikale tuotakin tyttöä vielä kerran pittelee ja nukuttelee», murisee hän. Nieminen kun

nyt kerta kaikkiaan on sellainen että näkee kaikissa asioissa nurjan puolen päälläpäin.

Nieminen vetää ruhonsa pystyyn sauvojen varaan. Tukka ja parta pörröttävät ruokkoamattomina. Mitäs välittäisi ulkoasustaan katkera mies. Hellät hetkensä on hänelläkin silti, kunhan ei kukaan näe. Niin hän nytkin salavihkaa korjailee lapsen peitettä koko pitkän kotvan, pää kallellaan katselee unessa väräh-televää pientä suuta, jopa silittää poskea, joka on niin sanomattoman pehmeä.

Mutta miehen on jouduttava täyttämään vapaaehtoisia velvollisuuksiaan. Niihin kuuluu tällä hetkellä kahvin keitto, jonka hän helposti kykenee suorittamaan keppiensä varassa. Mustaa ja väkevää hän keittää. Kahvihan on, kuten hyvin tiedetään, toinen köyhän kahdesta ilosta. Ja Nieminen nimittelee nykyisin mielellään itseään köyhäksi, jopa kerjäläiseksi. Eikä ne nimitykset aivan väärään osukkaan, sillä hän aavistaa itse olevansa mieleltään köyhä, hankkiessaan kohtalolleen kevennystä herjaamalla itseään ja muita. Sitäpaitsi köyhä ja kurja, vaivainen ja kerjäläinen, nehän sellaiset sanat ovat uskonnollisten lauseparisien nojalla jo ammoisista ajoista kasvaneet yhdeksi

käsitteeksi. Nieminen taas on luettava uskovaisiin, vaikka omalla nurjalla tavallaan. Hän uskoo pahuuteen ja onnettomuuteen.

»Hei, puhtauden paimenet vaivaisen pöytään!» huutaa hän nytkin, kepillään seinään jyskyttäen.

Siitä melusta lapsi tietysti herää ja alkaa kitistä. Nieminen luimistelee sitä ynseänä, eikä huoli lepytellä, heittäytyyhän vain sänkyynsä, ryhtyen kiivaasti soudattamaan kätkyttä, niin että tyttö vierähtelee laidasta laitaan.

Niitä puhtauden paimenia tulee pesutuvasta kaksi kappaletta, Niemiskä ja apuihminen, moleimilla kädet kyynärpäitä myöten paljaina ja punasina kuin rantaharakan koivet.

»Voi tokkiinsa, miten — —», hätäilee Niemiskä lapsensa puolesta, mutta jättää lauseen kesken, jottei ärsyttäisi muutenkin kylliksi kiusattua miestä. Sensijaan hän puhelee vain että älähän nyt, kun minäkin koetan. Amalia ottaa lapsen syliinsä ja valmistaa sille pullakahvia, leperrellen samalla sellaista äitien puutaheinää, jossa sanat ovat sivuasiana ja hellä sävy päätekijänä. Hän liottaa pullaa kuumassa kahvissa, puhaltelen lusikkaan, maistaa itse ensin lusikan kärjestä, ja

antaa sitten lapselle.

»Yvää, yvää», sanoo tämä, läiskäyttäen kämmenellään lusikkaan, joka loppusisältöineen sinkoaa permannolle.

»Hyväpä näkyy olevan, kun torakoillekin tarjotaan», murahtaa Nieminen sängystään, vaikkei heidän asumuksessaan tiettävästi ole torakoita nähty sen jälkeen, kun eukko ne sieltä keisarinviheriällä hävitti sukupuuttoon. Mutta Nieminen on nyt kertakaikkiaan sellainen räähkäsuinen, joksi onnettomuus on hänet tehnyt. Ja oman osansa mukaanpa täällä maailmassa enimmät taitavat sanojensa sävyn asettaa, miksei sitte tällainen Nieminen.

Mutta kesken kaiken sattuvat jotkut kohtalot maailmassa kiertymään niin että Niemiselle ilmestyy työtä. Kuuluu pihan puolelta että muks, rräts, muks, rräts, ja laseja putoilee helisten pihakiville. Miina, se apuihminen, tietää pian sanoa että lasisade tulee Axelssonin herrassöötingin ikkunoista.

»Voi hyvä isä tokkiinsa, taasko siellä tapellaan», päivittelee Niemiskä.

»Kyllähän siitä elämästä on siivous kaukana», vakuuttaa mies, tyytyväisenä muitten pahuudesta ja

tyytyväisenä siitä että nyt taisi tulla työtä. Hän käskee eukkonsa käydä laskemassa vain että montako ruutua.

Kolmesta tupla-akkunasta kuuluu olevan lasit pihalla. Nieminen järkeilee äskeisen jatkoksi: »eihän se järin siivoa elämänlaatua ole, mutta milläs klasimestarit eläisivät, ellei kukaan mitään särje». Hän viheltelee, mittailen vähäisiä lasivarastojaan. Näkee kyllä ettei itse rampautumisesta ole sikeytynyt kaikki hänen katkeruutensa, vaan myöskin rampauden seurauksesta: työkyvyttömyydestä ja sen aiheuttamasta häpeäntunteesta. Miehen rakkausanti ilmenee työnä eikä lapsenhoitona. Sen Nieminen jotenkuten hämähästi vaistoa. Pakollinen laiskuus on hänessä kohdistettu väärään mieheen. Joku toinen antaisi muutta mutkitta akkansa raataa. Nieminen kärsii siitä. Mutta nyt hän, sauvansa varassa laahaten, touhuaa ja mittailee. Kun Axelssonin piika tulee kysymään voiko hän heti laittaa niin ja niin monta ruutua, on hänellä vastaus vaimiina: »Kyllä. Tuokaa tänne vain.» Ja vastaukseen sisältyy samalla tieto siitä että lasi riittää, kun omista sisäakkunoista nylkee ruudut tähän tarpeeseen.

Niin tuodaan Axelssonilta akkunat. Herra ja rouva siellä olivat tällä kertaa tapelleet. Rouva sai lopuksi raivokohtauksen ja pirstoi sen, mihin kädet yletyivät. Nyt rouvaa lääkitään kääreillä ja valerianalla. Nieminen lääkitsee hänen akkunoitaan, nyhtäen niistä aluksi pois kittiä ja lasin jätteitä. Siinä touhussa hän unohtaa eukkonsa, kahvikuppinsa ja lapsensa. No, eukko ei siitä unohtamisesta kärsi, pesehän vain pyykkiään, jotta oven takaa hysrke kuuluu. Kahvi jo kärsii enemmän, se jäähtyy kupissaan, ja kerma hyhmettyy sen pinnalle vaaleaksi kuoreksi. Mutta lapsi, joka on jäänyt omiin hoteisiinsa, alkaa taaperrella ympäriinsä ja tutkistella niitä kiiltäviä esineitä, joita lattialle on pirahdellut. Ja mihin lapsen kynnet yltävät, sen on välttämättä vaellettava suuhun.

Kun Niemisen pieni tyttö alkaa valittaa, ei sitä isä tälläkertaa kuule. Aili saa rääkyä ja kakistella aikansa, ennenkuin äiti ilmestyy oveen, kädet saippuassa. Mutta äidin sydän käsittää nopeasti tilanteen. Ja tuskin kissa loikkaa sukkelammin hiiren niskaan kuin Niemiskä on pyyhkäissyt liiat saippuat käsistään hameensa liepeisiin ja karannut Ailiinsa käsiksi.

Siitä syntyy kirkuna ja meteli sellainen, jota Nie-

misen asumuksessa ei vielä ennen ole nähty ei kuul-
tu. Lapselta tihkuu verta suusta. Se valittaa ja oksen-
telee. Äiti koettaa kaivella sormellaan sen suusta la-
sia pois. Nieminen itse yrittää hänkin hätään, mut-
ta unohtaa tietysti sauvansa ja rojahtaa lattialle pit-
käkseen. Apumuija, tultuaan sisään, saa nähdä kaik-
ki kolme rähmällään lattialla. Lapsi huutaa, Niemiskä
uikuttaa ja vinkuu, ja Nieminen itse karjuu kuin ran-
tapiru — häneltä on menossa ainoa lapsi. Sitä tapaus-
ta hän lienee kyllä joskus toivotellut onnettomuuten-
sa kukkuraksi, mutta nyt, kun se on hänen edessään
tarjolla, ottaa sydän vihdoinkin suunvuoron ja valit-
taa huutamalla. Mies näkee jonkinlaisena sisäisenä
näköinä tämän kärsimyshuoneensa, puhtaana ja kirk-
kaana, sillä kaksi aurinkoa valaisee sitä: toinen on toi-
melias, kärsivällinen vaimo, toinen kirkassilmäinen
lapsi, joka sanoo: ijä, ota tyliin. Tästä kaikesta hän on
osoittanut kiitollisuuttaan vain tökeröllä ivalla ja pis-
topuheilla, jotka ovat työntäneet työnantajatkin hä-
nen oveltaan takaisin.

Ei ole ihme, jos Nieminen ei kykene auttamaan
nyt, kun apua tarvittaisiin. Ja Niemiskä, joka äitinä on
ikäänkuin yhtä lihaa lapsen kanssa, kärsii sen muka-

na yhteistä avutonta tuskaa. Kaivelemalla pienokaisen suuta hän vain pahentaa tilannetta, sillä se lasinpala, jonka lapsi on niellyt, ei ole hänen sormillaan poistettavissa. Vain apumuijalle välähtää päähän että Axelssonille sanottiin äsken soitetun lääkäriä, ja hän säntää sinne apua hakemaan. Akkunasta näkyy miten hän juoksee. Luulisi aivan kuulevansa märkien hameenhelmojen läiskinän sääriä vasten.

Lääkäri tulee heti, päätellen että ammatin velvollisuus vetää enemmän lapsen luo, joka on niellyt lasia, kuin kiukkuisen rouvan luo, joka ehdoin tahdoin on käsiään naarmuttanut. Koukkupäisillä pinseteillä, jotka hänellä rouvan ruokkoamista varten oli mukana, vetää hän nyt palan lasia pois syvältä Niemisten Ailin kurkusta. Mutta hänkään ei tiedä sanoa oliko se siru ainoa, mitä lapsi oli kerinnyt niellä.

Pelottava hiljaisuus humisee Niemisen pienessä keittiökamarissa, kun lääkäri pohtii asiaa. Mies lattialla on kohonnut istualleen pöydän jalan varaan, jota hän molemmin käsin puristaa niin että rystyset ovat valkeina. Hän tuijottaa seinään edessään. Tape-tissa on sellainen tuttu vaaleanpunainen kukka, ja sitä hän katsoo kuin toivon siementä. Niemiskä itkee

tuolilla, siltellen lapsen mekkoa sylissään.

»Kaiken varalta», sanoo lääkäri, »kaiken varalta on parasta että lapsi viedään sairaalaan».

»Sai — —» toistaa Niemiskä, jaksamatta lausua sanaa loppuun. Sillä sanalla on Niemisten perheessä onnettomuuden kaiku. Se on melkein pahempi kuin kuolema, sillä se sulkee uhrinsa kivisten seinien sisään, joiden takaa ei odottaavalle omaiselle kantaudu muita kuin murheen viestejä.

Sairaalaan on lapsi kuitenkin vietävä, niin vakuuttaa lääkäri. Siellä saadaan nopeimmin varmuus tähän asiaan, ja, jos tarvitaan, paras hoito. Niemiskä katsoo mieheensä ja vavahtaa. Hän ei uskalla jättää miestä yksin nyt — se tuijottaa eteensä samalla tavoin kuin kerran sairaalasta päästyään, ennen sitä paha yritystään, jonka vain Amalia tietää. Niemiskä on taas järkensä valtias.

»Tohtori saa viedä Ailin itse mihin haluttaa», sanoo hän, »Miina muuttaa kuivat vaatteet päälleen ja tulee mukaan kuulemaan.»

Lääkäri katsoo ihmeissään Niemiskää, jonka mielentilassa on tapahtunut näin äkillinen muutos. Kenties hän ymmärtää asian, mutta mitään ei hän aina-

kaan kysy.

Sellainen on pikku Ailin lähtö ensi kerran pois kotoaan. Lääkäri antaa sille jotain nukuttaavaa ainetta, ja sitte he menevät. Niemiskä katsoo akkunasta perään. Miina juoksee väärillä säärillään edeltä hakemaan ajuria. Lääkäri kantaa itse Ailia yli pihan, jossa ryhmä alakerran eukkoja tunkeilee hänen ympärilleen. Sitte katoaa Aili porttiholviin, sitte ties minne.

»Amalia», kuiskaa Nieminen lattialta, »kuoleeko se?»

»Eikä kuole», vastaa vaimo. »Lapsikaan ei niele kahta lasinpalasta perätysten.»

Nieminen miettii kauan äänettömänä. Sitte hän sanoo:

»Jos se kuolisi, niin sitte me vasta oltaisi köyhiä.»

»Niin, sitte vasta», myöntää toinen.

Näin he haastelevat. Varhain joutunut syyspimeä hunnuttaa huoneen läpinäkymättömäksi. Siellä pimeässä käyvät Niemiset tiliä itsensä kanssa. Taasen kuuluu miehen ääni:

»Mutta olisihan meitä sittenkin vielä kaksi.» Hetken perästä hän lisää: »Miksi sinä jäit tänne?»

Vastausta ei kuulu.

»Amalia!»

»No.»

»Tule tänne. Minusta on niin kummaa että sinä olet jaksanut minun kanssani elää. Tule nyt ja sytytä valo.»

Kun sähkö välähtää palamaan, katsovat he toisiinsa silmiin. Nieminen sivelee vaimonsa karkeata kättä, joka on veden imemillä poimuilla, niinkuin pyykkärin käsi ainakin.

»Sinä olet tehnyt paljon työtä», sanoo mies.

Samassa kuuluu kolinaa pesutuvasta. Miina tulee touhukkaana sisälle. Hänen pienet silmänsä vilkkuvat iloisesti kahden puolen pystyä nenää.

»Minä otin avaimen pois pyykkituvan ovelta, etteivät akat pääse tänne hölöttämään. Ja nyt on sitte Ailin kurkku lääkitty. Siellä oli iso haava, mutta muuta vikaa ei löytynyt. Huomenillalla saa käydä hake-massa kotia.

Nieminen poimii hymyillen lasin siruja lattialta. Vietyään ne pesään hän tuumii:

»Jos lämmitettäisi tuo kahvi uudelleen, niin rupean sitte ja yötä myöten sivallan nuo lasit valmiiksi. Minusta tuntuu ettei Axelssonin herrassöötinki ole

niinkään onnellinen mies kuin yks klasimestari Nieminen.»

ÄITI

»Kuunteletkos sinä Kalle?»

»Tietysti minä kuuntelen», jorahuttaa Kalle laiskasti, hätääntymättä, vaikka kuuntelemisen asemasta onkin otsa kurtussa pohtinut että kun tänä iltana ruvetaan rosvosille, niin mihinkäs mennään. Kolkoon todellisuuteen hän herää vasta äitinsä kysymyksen kuultuaan.

Tilanteen selvittämiseksi mainittakoon että Kalle makailee seljällään sängynkannella, silmät kiinni ja kämmenet pään alla. Kallen äiti taas lukee pojalleen ääneen hyvin rikkinäistä kirjaa.

Kun äiti on saanut vastauksen kysymykseensä, jatkaa hän lukemista. Ja Kalle jatkaa kuuntelemistansa.

Mitäkö äiti lukee? Lukeehan vain Kallen ruotsinläksyä, kirja polvilla, ja oikean käden koukkuisella etusormella seuraten kirjaimia. Vasemmalla kädellään hän hämmentää puuropataa. Ei ole äidin varsin helppoa saada selvää oudon kielen oudoista kirjaimista, eivätkä tainne sanatkaan hänen suustaan aivan oikein päin tulla ulos. Mutta eihän muutakaan keinoa ole. Viimeisen lapsensa tahtoo äiti kouluttaa

herraksi vaikka väkisin. Vanhempia veljiä ja sisaria on jo kutakin kohdastaan koetettu kouluissa pitää, vaikka huonolla tuloksella. Toinen pojista on nyt postiljoonina, sellaisena puoliherrana, toinen merillä. Tytöistä kulkee yksi päivisin tehtaassa, yksi ompelomassa, yksi tarjoilee hotellissa; ja iltaisin häviävät kaikki kolme ties minne. Kotona piipahtavat vain häthätää palan haukkaamassa, piippaamassa, maalaamassa, röyhellyksiä päällensä laittamassa.

»Enhän osannut heitä oikein opastaa niissä monenkaltaisissa luvuissa. Vaikka kyllähän syöttää ja passata koetin.»

Niin huokaa äiti itsekseen. Monena unettomana yönä, kun kolotus väkisin valveilla pitää, on hän kapi-
noinut Jumalaa vastaan, joka ei ollut antanut hänen itsensä oppia saada, jotta olisi omille lapsiraukoilleen voinut opastusta jakaa. Vierasta oli pakko apuna pitää. Mutta eihän vieraan läksyttäjän ohjaus ja neuvo saata olla samaa kuin oman äidin. Ei sovi ihmetellä, jos lapsilta lukuhalu näivettyi alkuunsa.

Äiti niistä turauttaa esiliinansa kulmaan, ja pyyhkii sitte samaan esineeseen hikeä kasvoiltaan.

»Nyt minä taas en alotan alusta. Kuunteletkos sinä

Kalle?»

Kun ei vastausta kuuluu, köpittää äiti katsomaan että nukahtikos se nyt kesken kaiken.

»Liian paljon taisin sille raukalle lukea yhtäpainoa. Väsyyhän se, lapsi», ajattelee äidin sydän.

Mutta sänky on tyhjä. Äidin lukiessa on Kalle pujahtanut tiehensä.

»Voi hyvä Isä sentään, miten tämänkin Kallen opintien käynee», vaikertaa äiti.

Toisesta sängystä kuuluu silloin karkea rykäisy, ja sitä seuraa vaatimus: »Mitäs siinä mariset. Laita mulle vähäsen suolapalaa ja sahtia.» Isä siellä heräilee kohmelostaan. Hän ruiskauttaa syljen lattialle ja jatkaa mieltäväisenä: »Pitäisi kai tästä lähteä ajoon, kun tuli luvattua Kituperän kauppiaille ne laatikot asemalta.»

Päivä kuluu. Kallea ei näy ei kuulu. Äiti ajattelee että jokohan se äkäysi ja meni aamupalatta kouluun. Niinhän jokainen äiti aina lapsensa toimet parhain päin selittää, siihen asti, kun viesti maailmalta todistaa toista. Ja sillekin viestille on vastarinta tarjolla, vaikka valetta pistäen, ellei muu auta.

Nyt, päivän päästyä puolille, törmää ovesta naa-

purin Janne, tärkeän näköisenä kuin virkamies, lasketellen sellaista papatusta että rehtori lähetti minut, sanoo, kuulostamaan mikä sitä Kallea taasen vaivaa, kun ei tule kouluun.

»Kyllä se on sairaana», laskettaa äiti vastaan. »Sel-laista mitä lie vattatautia. Nytkin pistäysi näet ulkona käymään. Sano rehtorillesi jotta sairaana on vattas-taan sairaana.»

Tunnit kuluvat hitaasti, ainakin äidin mielestä, sil-lä touhujensa lomassa hän vähäväliä totisena vilkai-see kellon viisariin. Tulee muu perhe töistään. Ty-töt haukkaavat palansa, hälisevät, kikattavat, riitele-vät peilistä, ja häviävät taasen kuin tuli kantapäissä. Isä liivisillään nojailee pöytään, kanisteri ja Armiro-laatikko tovereinaan. Kahviplöröjä siinä mies raken-telee muka päänsä parannukseksi. Hänen elämänsä on näivettynyt omaan harmauteensa, eikä hän lai-mean ajurintyönsä lisäksi viitsi puuttua huoneenhal-litukseen muuten kuin kanisterin virkistämänä. Sen avulla hän kenties itsekseen hetkiseksi korjailee mie-likuvaansa rapistuvasta muijasta ja seisaalleen ha-joavista huonekaluista. Mutta samalla hän komente-lee ja marisee kuin juonikas lapsi, kunnes lopuksi kai-

vaa arkustaan kovaäänisen kornettitorven ja töytyytää sillä väsyksiinsä asti marssien katkelmia ja tanssirenkutuksia, mitä sattuu muistamaan. Onhan hän aikoinaan puhaltanut kornettia palokunnan torviseit-sikossa.

Tunnelma ei ole vielä likikään kiivennyt torvias-teelle, pysytteleehän vain sellaisena murjotuksena, ärhentelyn silloin tällöin katkomana. Tympeä kylläs-tyminen koko elämän menoon tarttuu vähitellen mie-hestä vaimoon. Isä on haukuskellut kyllikseen jälke-läisiään, kaikkia yhdessä ja kutakin erikseen. Äiti on heitä kykynsä mukaan koettanut puolustella ja pal-vella miestä, jottei tämä lähtisi kaupungille seuraa et-simään. Nyt ollaan hiljaa ja odotetaan että vieläkö täs-tä ennen maatamenoa paisuu ankarampaa jytinää. Kallekin kun yhä viipyy tietymättömissä. Isä on jo uh-kaillut panna hänet suutarin oppiin, ennenkuin tuo kerkiää vanhempien sisarustensa tavoin kehkeytyä sellaiseksi puoliherraksi, josta ei ole iloa muille kuin kerran haudankaivajalle ja lähtövirren veisaajalle.

Äiti on päivän kidutuksesta hermostunut, kun hän, viimeiset astiat kuivattuaan, lähtee viemään vesisankoa ulos pienen puutarhansa kukkasille ja

marjapensaille. Illansuun hämärässä tuikuttaa kattojen päällä muutama syystähti. Niitten ylhäinen katse pusertaa hänen silmistään illan pitkän salatut raivon kyyneleet.

Mutta puutarhassa on jotakin outoa tekeillä. Korkean lankkuaidan yli tipahtelee sinne poikia kuin muurahaisia. Siinäpä on nyt katupoikien joukkue tulossa tämänkin talon ryytimaata puhdistamaan.

»Äläpäs kun miltei selvällä päivällä tullaan raastamaan», hokee äiti, sieppaa luudanvarren kouraan-
sa ja juoksee omaansa puolustamaan. Vikkelät pojat vilahtavat pakoon mikä porttia kohti mikä aidan yli takaisin. Niistä, jotka aidan yli pyrkivät, ehtii äiti toki muutamaa sivaltaa luudanvarrella reiteen niin että se pahus älähtäen putoaa toiselle puolen. Äidin sydänalaa riipaisee oudosti sellainen tuhoteko, mutta kiihdyksissään hän kolistaa aitaan ja uhittelee:

»Tulkaapas vastakin! Makkarat lyön kinttuun jokaiselle.»

Niin sai äiti purkaa sydämensä. Isä tuuttaa jo sisällä torvellaan, ja tyyntyy hänkin. Iltapalan saavat vanhukset nauttia kahdenkesken. Äiti käy vielä juottamassa hevosen, Sitte molemmat paneutuvat level-

le. Avain ulkoportaan alla odottaa yöjuoksusta palaavaa nuorta polvea, Kalleakin, joka harvoin toki näin myöhään viipyy. Mutta yöllä, kun äiti nousee, tarkastaakseen salavihkaa pesuettaan, on Kallekin jo ilmestynyt tilalleen, ja näytti sikeästi nukkuvan.

Seuraavana aamuna Kalle väittää päätänsä särkevän, eikä ajamallakaan lähde kouluun.

»Särkee minunkin päätäni», ärähtää isä, »mutta sittenkin minun on, hoh-hoijaa, tästä kaiketi kohtapuoliin lähdettävä ajoin, kun tuli luvattua — — niin, mitäs peijakasta minä sille Kituperän kauppiaille lupasin?»

Tarjoilijatar veistelee: »No tietysti lupasit sen silinhirttäjän kuskata kaikkien suolasillien ja hevosmakkarain kutupaikalle.»

Sellaista se on jokikinen päivä. Ja päiviä on vielä monta edessäpäin. Eikä äiti uskalla ajatella että ne kaikki kerran kunnialla päästäisi päähän asti. Kaikkien näitten näykkijäin välimiehenä ja palvelijana alottaa hän pienellä pelolla jokaisen uuden päivän, ja huokaa helpotuksesta kun sekin on päähän päästy. Se tässä vain on ikävintä, että tenavat oppivat yhä suulaammiksi ja häijymmiksi, kuta nuorempia ovat. Kal-

lea, kuopustaan, koettaa äiti epätoivon antamalla kestävyydellä suojella ympäristönsä raakuudelta ja kurkoittaa häntä paremmille päiville. Ensimmäisiä lapsiaan kouluun viedessään hän kuvitteli vain johtaa heidät »herruuden» keveään työhön ja leveään leipään. Nyt nyt hän on sydänjuuriaan myöten katkera koko herruudelle, joka ei tahdo hänen lapsiaan ottaa vastaan. Mutta hän alkaa myöskin hämärästi aavistella että »siellä porvarienv puolella» saattaisi olla tarjolla jotain jalompaakin kuin aineellista hyvinvointia, jotain sellaista, joka kokonaan puuttuu hänen oman pesueensa näköpiiristä. Ja sentakia hän monin kerroin kasvaneella innolla koettaa työntää kuopuksensa tästä piiristä, joka häntä masentaa, sinne, jota hän vihaa.

Koko aamun hän syrjäsilmillä tarkkaa Kallensa vointia ja ilmeitä. Kun Kalle pistäytyy pystyssä, huomaa äiti hänen ontuvan vasenta jalkaansa. Äidin päässä välähtää ajatus.

»Voi Kalle parka, sinuako minä löin, sinuako minä, sinuako —?» kitisee hän.

Hän tempaisee peitot Kallen päältä kauas lattialle. Hän aukaisee pojan alushousut, vaikka tämä putkistelee vastaan. Aivan niin! Vasemmassa reidessä pais-

taa suuri mustanpuhuva läiskä, reunoiltaan sinipunertavana ja vihertävänä. Kun hätääntynyt tutkija sitä koskettelee, karjuu poika tuskasta. Äiti häääää tolkuttomasti, oikutellen itsekseen. Hänen ryhtinsä ja äänensä muistuttaa piiskattua koiraa.

»Voi, voi, minua hullua äitiä, kun omaa lastani löin. Onko vielä kuultu, että järjetön luontokappalekaan tällä tavoin pentuaan pitelisi. Eihän siitä vain liene luu poikki? Kalle parka, mikset sanonut että älä lyö, äiti, minähän se olen.»

Saatuaan selville ettei toki luu ole vialla, rupeaa äiti hakemaan voiteita. Ensin hän löytää tervapytyn ja sivelee sen sisällöllä mustelmaa. Sitte hän penkoo tyttäriensä laatikoista kaikki mahdolliset ihosalvat ja puuterit, arvellen että kun niillä kaikilla summassa voitelee, niin tottakai niistä joku auttaa. Lopuksi hän sieppaa isän kanisterin, kolauttaa siitä vahvan annoksen pyyheriepuun ja sovittelee rievun hauteeksi kaikkien voiteitten päälle.

Tämä on tapahtunut niin sukkelasti ettei mies kerkiä varjella aarrettaan. Mutta nyt liikahtaa harteva mies. Astelee silmät verestäen äitiä ja poikaa kohti:

»Vai minun pirtuni vielä sille herralle! Minä sinul-

le näytän kukakäskiä, saakeli soikoon.»

Äidin mitta on kerrankin täysi, niin täysi ettei sinne enään mahdu tätä pisaraa. Hänen päässään luhistuu jotain, ikäänkuin siellä aukeaisi patoja, ja niitten läpi ajatusvirrat oudosti pulpahtelisivat esille, yhtyen selviksi johtopäätöksiksi. Äiti ajattelee ensi kerran. Hän tuntee sen itse, ja sen huimaava tunto syysää hänessä liikkeelle aavistamattomia voimia. Juuri kun mies aikoo kouraista häneen kiinni, iskee hän kaikki kymmenen sormeaan tämän pörröiseen tukkaan. Kuuluu vain hiljainen ähkynä, kun hän põllyttää uhrinsa saivaristoa. Ällistyneenä peräytyy tämä seinää vasten. Siinä äiti, kasvot tummanpuhuvina, syyttää hänelle vasten silmiä sanat:

»Ja sinä tässä vielä kukkoilet, laiskuri, etten pahemmin sano. Sinä tässä mullistelet silmiäsi ja haukut omia lapsiasi. Mutta mitä sinä teet? Mitä esimerkiksi sinä näytät tenavillesi? Mikä on sinun kunniasi? Häh? Sellainen typerys ja sika sinä olet että tämän katon alla jokainen nauraa sinulle vasten partaa. Kenen tässä on syy että kaikki on hunningolla? Oletko sinä koskaan marisematta tehnyt työtä? Oletko sinä koskaan patistanut mukuloitasi kiinteään työhön ja hei-

tä kunniallisesti nuhteessa pitänyt? Eikö se ole isän ja miehen tehtävä, häh, jottei kaikki raukea tyhjäksi. Sano, eikö se ole sinun tehtäväsi talossa? Minähän pystyn vain palvelemaan ja teille kaikille määrättömästi tuntoni pehmeyttä jakamaan. Mutta se vaikuttaa pahasti, minä tiedän sen nyt, jollei mies älyä tehdä sitä hyväksi.»

Mies kuuntelee saarnaa suu auki. Kun puhettuva on loppunut, loksahuttaa hän leukansa kiinni. Tulee pitkä hiljaisuus, jonka kuluessa kumpikin näyttää itsekseen hämmästelevän äskeistä outoa kohtausta, enemmän ehkä äiti, sillä hän on nähnyt harvinaisen näyn: pilkahduksen omaa itseään kohtalon kirjan avonaisella lehdellä.

MESTARI AMBROSIUKSEN VOIMAHOUSUT

Kun kristikansan jono kirkon ovista lähtee polvehitimaan pienen kaupungin kaduille, nähdään joukossa maalarimestari Peurakin perheineen. Mestari asteele edellä ja perhe perässä. Mutta saattaisi tuo järjestys päinvastainenkin olla, jollei perhe itse pitäisi huolta järjestyksestä, vieläpä siitä että pää on tullut mukaan.

Hiljukainen Ambrosius Peura ei nimittäin hätäile lähdollään. Vielä lähtövirren kaiuttua loppuun hän lempeillä sinisilmillään katselee eteensä ilmaan, aivankuin näkisi virren siinä hiljakseen häipyvän ja liihottelevan Jumalan tykö. Punaposkisena ja puhtaan Ambrosius eli Amppo näkee näkyjään, nyökäyttää päätään, sipaisee pitkää tukkaansa ja painautuu kotitaipaleelle hänkin. Mutta on aina se vaara tarjolla että Amppo unohtuu penkkiinsä kokonaan. Sentakia on perhe hänelle hyvin tarpeen, se nyhjäisee häntä

kunnioittavasti käsipuolesta ja herättää hänet todellisuuteen, niin, herättää senverran kuin voi, sillä mestari Peura ei liene vielä koskaan täydellisesti todellisuuteen herännyt, vaikka alotteleiksen tässä ajallisessa elämässä jo viidettä vuosikymmentään. Amppo on herännyt toisella tapaa, sisällisessä eli hengellisessä merkityksessä. Ja kummallinen on tämä maailma — vaikka se toisinaan pilkkaa Amppoa että hän on koko mies kuin nukkuneen rukous, niin kernaasti toki myönnetään että hän on herännyt mies. Mutta se on tietysti sanottu vain hengellisessä merkityksessä. Maailmassa on kaksi merkitystä, hengellinen merkitys ja aineellinen merkitys. Amppo tunnustaa vain edellisen, joten hänellä ei oikeastaan olisikaan todellisuuden kanssa mitään tekemistä, jos todellisuus puolestaan malttaisi pysyä hänestä erillään. Mutta se pä ei aina malta pysyä.

Nytkin, tällä hetkellä, kun Ampon ajallinen tomumaja astelee kadun mukulakivillä, niin hengellisessä merkityksessä hän liihottelee monta virstaa kadun ja koko maanpinnan yläpuolella, sielunsa silmillä tapaillen taivaan pääryporttia, jonne kohisten vyöryy sisälle se äsken veisattu virsi. Mestarin

ajallista olemusta seuraa kahden askeleen välimatkalla hänen ennenmainittu perheensä. Perheen katse johtaa valkoiseen nenäliinaan käärityn virsikirjan yli maata kohti, kahden askelinhan päähän, jossa mestarin pyhäsaappaitten kannat vilahtelevat, talaten tomuista katua ja sen kivien lomissa vihottavia ruohontupsuja. Tässä olotilassa on Ampon ja hänen perheensä välillä kahta askelta paljoa suurempi ero, kerrassaan syvällinen ristiriita, sillä perheen sisäinen silmä näkee päärlyportin asemesta edessään vain puurokupin, jonka toimelias vaimo on kirkon ajaksi asettanut uuniin hautumaan. Sen kupposen ääreen he kyllä molemmat hetken päästä istahtavat ravitsemaan ruumistaan, toinen toisella toinen toisella puolen pöytää. Mutta ruokaluvun päälle työntyy mestari kamariinsa, josta pian alkaa astioita tiskaavan perheen korviin kuulua virsikanteleen yksitoikkoinen sävel. Perhe saa painautua omaan kamariinsa katselemaan metsän morsianta, joka akkunalla levittelee valkoisia kukkia, puhtaita kuin enkelien hamoset. Ampon kamariin ei perheen ole tarvis asiata mennä, sillä siellä, nurkkakaapin oven takana, pitävät vahtia mestarin voimahousut, joitten takamuk-

siin on maalattu kellotaulun kuva, viisarit kymmentä yli kaksitoista yöllä. Niissä housuissa asustaa Ampon kotoinen mahti, ja perhe pitää kyllä varansa ettei mainitun vaatekappaleen tarvitse vartavasten muistuttaa olemassaoloaan.

Peuran talon huoneenhallitus on kerta kaikkiaan justiisa niin järjestetty että Amppo asuu omaa kamariniaan ja muu perhe omaansa. Amppo tekee ihmisille maalaustöitä, ja saa siitä rahaa, mutta tienestinsä hän kernaasti luovuttaa emännälleen, jonka käsissä ne muuttuvat ruuaksi, juomaksi ja vaatetukseksi, ylipäättään sellaisiksi välttämättömiksi välikeinoiksi, joilla molempien syntisäkkiä ylläpidetään täällä kiusausten ja koettelemusten taipaleella. Molempien, niin, sillä useampia henkilöitä ei Peuran talouteen kuulukaan, ei nyt eikä vastaisuudessa, mikäli ei joskus joku kisälli asu talossa ja nautitse ravintoaan yhteisestä pöydästä. Mutta se ei tapahdu usein, koska mestari Peura ei mielisuosiolla kuuntele kisällien ruokotomuuksia eikä halusta katsele heidän ahmattia syöntiään, joka ei todista muusta kuin vatsan ja mammonan orjuudesta. Enimmät ihmiset, etenkin nuoret, ne hän ovat sellaisia epäjumalain palvelijoita. Kuka pal-

velee mahaansa kuka muutenkin tuota lihallista ole-
mustaan.

Eipä silti ettei Amppokin tuntisi Pahan houkutuk-
set, mutta hän kokee ne nöyrästi sanan avulla tor-
jua, ja monta on jo torjunutkin, kuten esimerkiksi tä-
män aviollisen yhdessäolon houkutukset. Siitä asia-
ta oli kyllä aikoinaan kehkeytyä sovittamaton risti-
riita Ampon ja hänen emäntänsä välille. Mutta sii-
nä suhteessa he ovat hyvän kilvoituksen kilvoitelleet,
ja he soutelevat kumpainenkin omilla haapioillaan
tyynesti elämänsä iltaa kohti. Voitettu kilvoitus jätti
näkyväksi muistokseen vain Ampon nurkkakaappiin
kätketyn salaperäisen vaatekappaleen.

Onhan ollut aika sellainenkin ettei Ampolla vielä
ollut nimissään omaa perettä. Kuinkas muuten, sillä
kukapa tänne maailmaan lie syntynyt valmis emäntä
kainalossaan. Perhehtyminen sinänsä jo kiertyy kun-
kin ihmiseläjän kohdalta melko mutkikkaaksi tapah-
tumaksi. Ja siitä on vielä pitkä loikkaus voimahousui-
hin.

Ampon kohdalta ne asiat ovat selvinneet näini-
kään. Annas kun muistelen.

Lienee tänä päivänä pian kymmenen vuotta vie-

rähtänyt umpeen siitä kun Ampon ainoa sisar muutti ajasta iäisyyteen. Mestarin ajallista vaellusta sen tapahtuman seuraukset vaikeuttivat tavalla, jota ei edeltäkäsikin olisi kyennyt aavistamaan. Maahanpaniaisten jälkeen Amppo kyllä täytti työnsä velvollisuudet niinkuin ennenkin. Olihan hän maalarimestarin poika. Pienestä ressusta asti oli hän väripyttyä sekotellut ja pensseliä heilutellut. Kyllä hän ammatin osasi.

Paljaalla ammatin taitamisella ei kuitenkaan pitkälle potkita, ei semminkään jos on saanut osakseen sellaisen herkän sielun kuin Ampolle kertakaikkiaan oli annettu. Kyllä hän odotteli verstaassaan päivän jos toisenkin, mutta töitäpä ei kuulunut. Eivät näkyneet ihmiset tarvitsevan väriä mööpeleihinsä eikä talojensa seiniin. Ja oikeastaan, tuumiskeli Amppo, sitten onkin parempi, sillä tämä maalarin ammatti, kun sitä pyyteettömästi ajattelee, ei ole muuta kuin lähimmäistensä synnillisen himon palvelemista, kun alati pitää auttaa öykkäreitä komeilemaan että kenen tavara eniten kiiltää ja välkky.

Niitä asioita Amppo kaiketi yhä mietiskeli ollessaan tirehtörskä Melanterin salihuonetta tapiseeraa-

massa, ja kun kysyttiin että mitäs se mestari taasen haaveilee. Martta, emäntäpiika, se ohi hulmutessaan sillä tavalla kysäsi. Mutta Amppo sanoi vain että mitäpä minä tässä.

Martta se kuitenkin tietämättään pani asian alulle. Häntä ihmetytti sellainen mestari, joka tulee kylä täsmällisesti työhönsä, mutta jää sitte tuijottelemaan tyhjään ilmaan, liisteröi siinä lomassa — kun sattuu muistamaan — jonkun paperisuikaleen seinään, ja unohtuu taasen tuolille nyökkäsemään, hiljaiseen virren nuottia tapaillen. Martta näki että se on kunniallinen ja hurskas mies, mutta häntä säälisti sen saamattomuus. Niinhän se oli kuin nukuksissa, ja jos sitä puhuttelee, niin se oli kuin puusta pudonnut ja välillä säikähtänyt.

Martta toi sille kahvia, muttei se juonut muuta kuin keitettyä vettä, sokerinnokareen vain pudotti sekaan ja lirautti kermaa vähän väriksi. Ei se saita ollut, häveliäs vain sellainen ja lihansa kiduttaja. Eikä se osannut vähääkään omaa etuansa katsoa. Konkursiinhan sellainen meno tiettävästi lopulta johtaa.

Sitä saamattomuutta Martta ihmetteli, puhutteli miestä, ja tuli lopulta tietoon että sisar sen taloudel-

liset asiat ennen oli hoidellut ja tilauksia sille toimitellut. Martta, hyvänsävyinen kun pohjaltaan oli, otti mestariraukan kohtalon sydämelleen ja sanoi kerran vakavasti:

»Naimisiin mestarin pitäisi mennä. Ei ole ihmisen hyvä olla yksinänsä.»

Sillä puheellaan ei Martta tietenkään mitään erityistä heidän välilleen tarkottanut. Kuinkasta nyt sellaista olisi huomannutkaan, vaikka hitunen omaakin haikeutta taisi sekottua siihen huokaukseen ettei ole ihmisen hyvä olla yksinänsä. Martta oli näet itse jo ikäneitsyt, jo neljättä kymmentään lähentelevä.

Eikä Amppokaan aluksi kohtalonsa päätä nähnyt. Hänen mieleensä painuivat Martan sanat yhtäläisesti kuin muittenkin, jotka hänelle viime vuosina olivat samaista asiaa hokeneet. Martta sanoi sen vain jotenkuten vakuuttavammin. Ja sitte siinä oli vielä tuo ettei ole ihmisen hyvä olla yksinänsä. Se oli Jumalan sanaa. Melkeinpä, kun asiaa ajatteli, se oli kuin käsky että sinä, Ambrosius Peura, et saa olla yksinäsi.

Mutta kenenkäs kanssa minä sitte olisin? kummasteli Amppo. Jonkun naisihmisenkö kanssa?

Amppo tutkisteli Pipliaa, löysi sieltä uutta valoa

Martan ja Marian tarinaan ja moneen muuhun, löysipä sellaisenkin sanan että sisar, uskonsisar. Toisaalta hän taas sai kuullakseen että erään Martan toinen nimi oli Maria, Martta Maria Grönlund. Ja sillähän se asia Ampolle valkeni. Kun hän vielä katseli haavoja työpukuaan, ja illalla kun hän kylmässä keittiössään pisteli poskeensa kylmiä perunoita ja silakkaa, niin hänen mieleensä majahti että Martta Maria Grönlund oli emäntäpiika, joka osasi keittää ja paistaa, ommella ja siivota, puhellakkin kristitylle ihmiselle soveliaalla tavalla. Silloin hänelle selvisi ettei tässä tarvitse lähteä merta etemmäs kalaan, jollei nimittäin sillä Martalla olisi mitään vastaan.

Asian siihen asti hauduttua ei ollut jälellä muuta kuin se kysyminen. Mutta sepä olikin juonikas nikarra. Kysymättä olisi tainnut jäädä, ellei johdettu asioita niin että tirehtörskä vielä lopuksi määräsi keittiön uunin ja katon valkaistaviksi. Siinä hommassa taker-tui puhe taasen yksinäänoloon, ja Amppo pääsi vahvasti todistamaan että ei ole lupa ihmisen olla yksinänsä. Ja siitä juttu selvisi eteenkinpäin, vaikka Martta ensin kainosteli ja punasteli että mitenkäs minä, vanha ihminen, mestaria varmasti vuosia vanhem-

pi. Amppo ihastui toisen rehellisyydestä ja todisti yhä kirkkaammin että mitäs se ikään kuuluu, kun kerran ei ole lupa, niin ei ole lupa. Tiesi hän vielä tämänkin lisätä: muuten kristillinen elämä menestyy paremmin kun on ihmisillä ikää, eikä silmäin pyyntö eikä lihan koreus häikäise tolkkua pois, niinkuin nuorempana.

Minkäs sellaista todistelua vastaan teet? Totisesti et mitään. Olihan Martallakin toki vaatimattomat mielitekonsa edes siihen nähden että kerran pääsisi omaa puuropataansa omalla härkkimellä hämmentämään, kun jo ikänsä oli toisten huttuja suolannut ja toisten hyllyille toisten liinasia järjestellyt. Kyllä siinä joskus omaa pesää kaipaa, vaikka miten vähäistä. Eikös ota silloin taivaan lahjana vastaan, kun saa kokonaisen talon, verstaan ja miehen, vieläpä hyvän juomattoman ja tupakattoman miehen.

Kyynleet kihosivat Martan silmiin, kun hän katsoi mestari Ambrosiuksen rehellistä olemusta punaisine poskineen ja risaisine takkeineen. Minkähänlaisessa kunnossa sen sukatkin mahtavat olla? Ja mitä se raukka syö, kun sen iho alkaa jo noin läpi kuultaa kuin kiinalaisen posliinikupin kylki?

Niin antoi Martta myöntymyksensä. Ja toimekkaana ihmisenä hän kiehautti tuotapikaa kihlajaiskahvit, muistamatta ettei mestari kahvia juo. Vakavasti Amppokin asian otti, niin juhlallisesti että joi kolme kuppia sitä kahvia pullan kanssa, ja hyvälle maistui. Osui siihen vielä tulemaan tirehtörskäkin, miten lie osunut ja mistä asian hoksannut. Kättä antoi ja onnitteli:

»Sitähän minä aina olen sanonut että mestarin pitäisi saada hyvä eukko (siinä tirehtörskä kyllä pisteli omiaan, kun ei koskaan ollut sellaista puhunut), mutta en minä silti olisi suonut Martan meiltä menevän.»

»No kenenkäs minä sitte olisin ottanut?» ällisteli Amppo.

Siihen ei rouva eikä Martta osanneet mitään sanoa. Mitäpä ihminen sanoisi asiaan, joka on ylhäällä päätetty.

Niin Martta tuli Ampolle, kuulutettiin, vihittiin, ja muutti arkuineen miehensä tykö asumaan. Paljon purkausi tavaraa Martan arkusta, pankkikirjakin kuusine satoine markkoineen. Amppo pääsi tuosta ihastumaan että ne rahat annetaan pakanalähetykselle, mutta antamatta ne jäivät, kun ei nuorikko tun-

tunut lahjoitteluun halukkaalta.

Sellaista ristiriitaa sitä sattui, yhtä jos toista pientä, jota ei olisi aavistaa osannut, kun ei sisaren kanssa ennen mitään ristiriitaa ollut, eikä isosti edes poikki-puolista sanaa. Ei voinut olla, kun pienestä pitäen oli yksissä kasvettu ja toistensa omituisuuksiin totuttu. Mutta tämä uusi sisar, joka yhtäkkiä, vanhana ja valmiina ihmisenä, pelmahti Ampon katon alle, se pani hänet monasti aprikoimaan asioita niin syvästi että kesken työnsä saattoi unohtua pensseli kourassa mietiskelemään.

Se suuri ristiriita ja erimielisyys oli sitte ajallaan ilmennyt näin.

Kun yhdessä oli asumaan ruvettu, johdatti Ampo nuorikkonsa sisaren entiseen kamariin, ryhtyen itse asumaan omaansa, eikä sitä asianpuolta sen enempää huolekseen ottanut, ei ainakaan näkyvästi eikä kuuluvasti. Martta tarttui rivakasti emännän tehtäviin, joita paitsi Ampon talous oli saanut olla likemmä vuoden päivät. Nyt paikattiin vaatteet, pestiin ja pölyytettiin koko talo sisältä, melkeinpä päältäkin. Niin, tottavieköön se maalattiin päältä heleän harmahtavaksi, oikein öljyvärillä, sensijaan että se ennen oli

ollut vain keltamullalla sivelty, kuten muittenkin pieneläjän pytingit. Nyt tuli kaikesta siistiä ja somaa.

Mutta Ampon kamariin ei Martalla ollut asiaa muulloin kun siivotessa ja kotoisia hartaushetkiä pidettäessä. Kun tärkeimmät uudistustyöt oli loppuun saatu, rupesi Martta vihdoinkin katselemaan ympärilleen, ja tunsu olonsa yksinäiseksi, ehkäpä vielä yksinäisemmäksi kuin ennen. Taitaa olla ihmiseläjän laita yleensä niin että kun jotain saa, niin lisää mieli tekee, ja miksei tekisi, kun kerran on lailliseen avio-säätyyn vihityksi tullut. Varmaa kumminkin on ettei Martta tuntenut oloaan hyväksi, niin herkästi hän saattoi, syyttä suotta aivan, antautua alakuloisuuden valtaan tai viskata kuultaville kirpelöiviä sanoja.

Eräänä syksyisenä lauantai-iltana, kun viikon tilit oli katsastettu, vaimo keksi että liian paljon oli rahaa mennyt, enemmän kuin tullut. Eikös hän silloin eksynyt ehdottamaan miten tätä olemista pitäisi pikki-riikkisen supistaa, esimerkiksi sopisi toisen kamarin vuokrata pois, kun se oli miltei tarpeeton.

»Kyllä minä pysyn kamarissani», sanoi mestari.

»Tietysti sinä pysyt», vakuutti toinen, »mutta vuokrataan tuo minun koppini.»

»Tuota, eihän se kävele. Missäs sinä sitte niinkuin asustaisit?»

»Hyvänaika, mahdunhan minä tähän sinun kamariisi! Tämähän on isompi; kyllä tähän kaks henkeä mahtuu, kun sovussa elää.»

»Sovussapa sovussa, mutta ei se kävele, eei.»

»Ja miksei kävele?» kivahti Martta. »Onkos sinulla mitään erityistä minua vastaan? Enkö minä ole jämpäti ihminen ja puhtaana impenä tähän taloon tuotu? Muistappas miten rovasti sanoit: kristilliseen avioliittoon kuulutetaan kunniallinen ja siivo nuori mies, konstinsa hyvin oppinut maalarimestari Ambrosius Peura, ja kunniallinen ja siviä nuori neito Martta Maria Grönlund, molemmat tästä kaupungista. Eikös sanonut niin? Vai onko sinun tarvinnut minun takiani tapulin kattoa tervata? Mitä?»

Mestari Amppo ei olisi ollut mestari Amppo, vaan joku aivan muu mies, jos hän sellaiseen sanaryöppyyn olisi vastata osannut. Ei osannut, istui vain ja harasi ohuvia parran haippujaan. Rupesivat siitä Marttan hartiat nytkähtelemään, ja itkua tehden vaimo yhä vannotti:

»Niin minä kysyn sinulta Peura että mitä sinulla

on minua vastaan? Eivätkö mies ja va-vaimo ole yh sano yksi li-liha, y-y-yhyiksi?»

»Mutta se on meininki että pitää olla puhdasta», vakuutti Amppo harvaan ja hartaasti. »Puhdasta pitää olla.»

»Tottakai, niin, puuhdasta», tuhersi vaimo, pilkallisesti venyttäen viimeistä sanaansa ja jatkaen katkerasti: »Kukahhan tässä luolassa lie viime aikoina puhdasta tehnyt?»

»Älähän nyt hätäile», lepytteli Amppo. »Minä mietin tätä asiaa.»

»Hm», sanoi Martta vain.

Ja siihen se asia sillä kertaa jäi. Seuraavina päivinä Martta oli hyvin nöyrä ja hiljainen. Joka aamu hän toi miehelleen mukin keitettyä vettä, sokerin ja kerman kanssa, toi kamariin tuolille sängyn viereen. Kulkeutui pa sinne piirongin päälle pieni posliinikoirakin, joka oli Martalle hyvin rakas, ainoa muisto veljeltä, merille hukkuneelta.

Mutta lokakuussa sattui sitte hyvin myrskyinen pilkkopimeä yö. Tuuli ulvahteli nurkissa ja paukutti porttia seinään. Silloin aukeni Ampon kamarin ovi. Sisälle törmäsi joku. Herkkäuninen Amppo heräsi he-

ti, näki edessään naisihmisen alusvaatteissaan, kynttilä kädessä. Ja hän säikähti pois suunniltaan.

»Mitä se — Marttako se?» hoki hän kavahtaen istualleen.

Martta itki ja halasi häntä, vakuutti kovasti pelkäävänsä, yksinään siellä, väitti hulluksi tulevansa, ja tahtoi Ampon viereen. Kynttilä putosi ja sammui. Mutta silloin Amppo nousi, sytytti totisena lampun, katsoi vaimonsa päälle, ja kauhistui hengessään. He seisoivat vastakkain. Vaimon paidan rintamus oli auennut.

Veri pakeni Ampon punaisilta poskilta; ne olivat valkeat kuin vasta ostetun virsikirjan lehti. Ja hän nosti kätensä, korotti äänensä ja sanoi:

»Puhtaana olen minä ruumiini Herran kädestä saanut, ja puhtaana minä sen hänelle takaisin vien.»

Niin sanoi Amppo, mestarimies, jäykkänä kuin suolapatsas Sodoman ja Gomorran tiellä. Julistipa vielä:

»Pois minusta kiusaaja. Mene kamariis ja rukoile.»

Vaimo meni. Kello oli silloin kymmentä yli kahdentoista, sen Amppo painoi mieleensä. Missä aatoksissa hän loppuyönsä lie viettänyt, sitä ei tiedä ku-

kaan, tuskinpa Amppo itsekkään.

Niin järkytyksissään mestari vielä seuraavana päivänäkin ammattinsa toimia harjoitti että tuli istahtaneeksi vasta maalatun kellotaulun päälle, saaden siitä housuihinsa painokuvana kellon koko pyöreän naaman, numeroineen päivineen. Viisareita vain puuttui. Niin ainakin Martta sanoi, leikkasipa vielä terävän kielensä kärjestä lisämaininnan että siitä sen nyt näkee miten olet mies riepu viisareita vaila, kun ei niitä edes erehdyksessä sun kellosi taulukoon saa näkymään. Niin sanoi, ja nakkasi niskojaan, eikä ruvennut housuja puhdistamaan. Ampon itsensä piti ryhtyä niitä tärpätillä siivoamaan.

Mutta siivosikos? Eipä, ei tehnytkään sitä, vaan sai sellaisen miehuuden puhdin ja mielihohteen että paransihe vielä kellotaulun kuvan housuihinsa selvemmäksi, ja viisaritkin sinne maalasi osottamaan kellon aikaa kymmentä minuuttia yli kahdentoista yöllä. Oikeastaan siihen ei yötä saanut näkymään, mutta Martan piti kyllä tajuta että yötä se tarkoitti.

Mestari käveli niissä housuissa koko sen loppuviikon, seuraavaan pyhäpäivään asti. Ja Martta tajusi viisareitten äänettömän kielen.

Näin mestari Ambrosius Peura eli Amppo suoritti elämänsä suuren sankariteon. Se häkellytti Martan, lannistaen ainiaaksi mahdin hänen kielensä kärjestä. Senjälkeen ovat mestarin voimahousut joutaneet nurkkakaapin kätköön. Siellä ne kyllä yhäti pitävät vahtia, helposti esiin saatavina, kaiken varalta. Mutta tuskinpa niitä tarvinnee päivän valkeuteen vetää ennen mestarin perun kirjoitusta, joka tietysti kerran tapahtuu, ehkä jo huomisenä päivänä. Eihän ihminen tiedä aikaansa eikä hetkeänsä.

Ja näyttää siltä että Martta ja Amppo hyvin tulevat toimeen keskenänsä, vieläpä sen suuren koettelemuksen jälkeen paremmin kuin sitä ennen. Martta on alistanut itsensä ja oppinut katsomaan mieheensä ylöspäin kuin ainakin herraansa ja mestariinsa. Amppo taasen puolestaan on saanut tuta ylemmytensä voiman. Sen turvin hänen henkensä häiritsemättä askaroi ajattomissa asioissa. Mutta kättensä askarista kertyneet rahat hän viikottain luottavasti vie Marttansa turviin, jota tietä ne näin pyhääamuisin esimerkiksi muuttuvat uunipuuroksi.

Mene tiedä lieneekö Ampon ja Martan perheelämä oikeata vai väärää, naurettavaa vai juhlallista.

Kun se heidän mielestään on sopivaa, niin mitäpä se muille kuuluu, kun ei se loukkaa ei yhteiskunnan ei kirkon lakeja. Ei saata kukaan muuta sanoa kuin että he ovat keskenään puhdasta menoa pitäneet ja että heidän elämänsä haapiot soutavat tyynesti iltaa kohti, törmäilemättä toisiinsa, mutta myöskään loittone-matta niin etäälle toisistaan ettei veljellinen ja sisarellinen rakkaus vireillä pysyisi.